

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 30.

Onsdagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Eskilstuna stad af mark från Eskilstuna kungsladugård i Södermanlands län.

§ 3.

Föredrogs de å kammarens bord hvilande motioner och hänvisades dervid herr *P. Jönssons* i Färeköp motion, n:o 168, till Riksdagens särskilda utskott och herr *K. G. Karlssons* i Göteborg motion, n:o 169, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

§ 4.

Härefter företogs till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 11, angående *dels* Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde och åttonde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1900 åt en del tjenstemän och betjente, *dels* en af justitieombudsmannen gjord framställning rörande dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen samt *dels* en inom Riksdagen i fråga om dyrtidstillägg väckt motion.

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till beredande, i enlighet med de grunder, som angifvits i det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll öfver finansärenden den 8 sistlidne januari, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjenstemän

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

och betjente i statsdepartementen samt till desamma hörande embetsverk, kårer och stater för år 1901 såsom förslagsanslag anvisa under:

andra hufvudtiteln (punkt	12:o)	108,000	kronor.
tredje " ("	12:o)	3,850	"
fjerde " ("	38:o)	985,000	"
femte " ("	23:o)	198,000	"
sjette " ("	54:o)	1,654,000	"
sjunde " ("	25:o)	1,172,000	"
åttonde " ("	126:o)	522,000	"

hvarjemte Kongl. Maj:t, i sammanhang med äskande af nyssberörda anslag å femte hufvudtiteln, under punkt 24 begärt, att Riksdagen ville medgifva, att dyrtidstillägg enligt förenämnda grunder måtte för innevarande år af flottans pensionskassas medel utgå till tjenstemän och vaktmästare vid samma kassa.

Utskottet hade derjemte till behandling förehaft ej mindre en af justitieombudsmannen i dennes embetsberättelse (sid. 100) gjord framställning, att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 150 kronor om året att såsom dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen utgå från och med år 1900 och tills vidare, än äfven en inom Andra Kammaren af herr *P. Waldenström* väckt motion, n:o 63, deruti föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, 1:o) att alla sådana statens löntagare, hvilkas löneinkomster icke uppginge till högre belopp än 1,000 kronor, skulle erhålla ett dyrtidstillägg för år 1900, motsvarande 20 procent af deras lön, oafsedt om i lönen inginge fri bostad eller ej; och 2:o), att hvad beträffade de löntagare, som nu hade mer än 1,000 kronors lön och som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle erhålla 10 procent dyrtidstillägg, detta senare skulle bestämmas så, att sammanlagda beloppet af lön och dyrtidstillägg icke för någon komme att understiga 1,200 kronor.

Utskottet hemställde emellertid:

a) att hvad Kongl. Maj:t för beredande af dyrtidstillägg åt en del tjenstemän och betjente föreslagit:

i punkt	12	under andra hufvudtiteln	
" "	12	" tredje	"
" "	38	" fjerde	"
" punkterna 23 och 24	"	" femte	"
" punkt	54	" sjette	"
" "	25	" sjunde	" , samt
" "	126	" åttonde	"

icke må af Riksdagen bifallas;

b) att justitieombudsmannens ofvan omförmälda framställning icke heller må vinna Riksdagens bifall; och

c) att herr Waldenströms ofvannämnda motion må anses vara, vid bifall till mom. a) här ofvan, besvarad.

Vid utlåtandet fans fogad en reservation af herr *S. G. von Friesen*.

Efter föredragning af *mom. a)* anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve Wachtmeister: Herr talman, mina herrar! Det torde tillåtas mig att såsom min förmodan uttala, det den benämning, som gifvits och måst gifvas åt det tillfälliga understöd, som regeringen begärt åt statens lägst affönade tjenare, måhända för sjelfva saken icke varit så lyckosam. Benämningen dyrtidstillägg är visserligen adeqvat, men dermed är förknippad föreställningen om och minnet af en mera omfattande och betydande åtgärd, än den nu af regeringen föreslagna. Såsom jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet framhållit, har dyrtidstillägget i regel varit förelöpare till en af den sig så småningom höjande allmänna prisnivån framkallad löneroglering. En sådan löneroglering kan icke med ens göras definitiv. Det gäller att först se tiden an och afbida, huruvida den inträdda prisstegringen är af den stabila art, att den bör föranleda en för framtiden gällande höjning af lönerna. Vidare erfordras grundliga och omfattande utredningar för att bestämma de nya lönernas rätta belopp; och dessutom är en sådan löneroglering oftast förknippad med förändrade anordningar i fråga om aflöningsformer, äfvensom större eller mindre förändringar i embetsverkens organisation. I afbidan på dessa ofta mycket vidlyftiga utredningar har staten nödgats träda emellan med ett under mera summariska former utdeladt lönetillägg. Ett sådant lönetillägg har i viss mån haft karakteren af en provisorisk löneroglering.

För närvarande är ställningen delvis en annan. Regeringen har, såsom i statsrådsprotokollet uttryckligen framhålles, icke funnit anledning vara för handen att föreslå vare sig en provisorisk eller definitiv löneroglering. Någon anledning att nu ifrågasätta någon rubbning af de i slutet af 1870-talet och början af 1880-talet fastställda lönerogleringar har icke ansetts förefinnas. Huruvida en sådan anledning i en närmare eller fjernare framtid kan komma att föreligga, derom kan man för närvarande icke bilda sig någon föreställning.

Men staten är en stor arbetsgifvare och utan jmförelse den största i landet. Man må diskutera frågan, huruvida den inträdda prisstegringen på åtskilliga livvets förnödenheter är af större eller mindre omfattning. Bland dem, som åtnjuta kontant lön, äro emellertid meningarne icke delade derom, att den inträdda prisstegringen är ganska betydlig. Det bör icke ha kunnat undgå herrarnes uppmärksamhet, att denna bland löntagarne, såväl statens som enskildes, rådande uppfattning tagit sig uttryck i en ganska vidt utbredd lönerörelse. Man har äfven fått bevitna, att såväl enskilda arbetsgifvare som äfven kommuner i ganska vidsträckt omfattning funnit sig böra tillmötesgå gjorda framställningar om löneförhöjning. Äfven till regeringen har i detta afseende inkommit ett stort antal framställningar från betydande grupper af tjenstemän. Regeringen har därför likasom de enskilda arbetsgifvarne nödgats intaga sin ställning till frågan, och den har dervid funnit, att de gjorda framställningarne i många afseenden varit befogade.

Staten intager ju i viss mån till sina arbetstagare en annan ställ-

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

ning än andra arbetsgifvare. Om inträdda stegringar i arbets- och varupris äro af beskaffenhet, att de motivera en höjning i arbetslönerna, torde det för en enskild arbetsgifvare icke så mycket komma an på huruvida stegringen kan anses vara af öfvergående natur eller komma att för längre tid blifva bestående. Flertalet af dem lära nog få rätta sig efter för tillfället bestående förhållanden. Staten deremot intager en annan ställning. Dess tjenare äro ju vare sig genom lag eller genom praxis i allmänhet anställda på fastare vilkor, hvarjemte många af dem äro tillerkända pensionsrätt. Dessa förmåner innebära för dem så afsevärda fördelar, att de, äfven om gjorda framställningar om löneförhöjning lemnas utan afseende, endast med svårighet kunna uppoffra dem. Härtill kommer, att för stora grupper af statens tjenare löneförhållandena äro fastställda i stater, som äro afsedda att gälla för någon längre tid, äfven om prisen på lifsförnödenheter vexla. Allt detta gör, såsom sagdt, att staten intager en starkare ställning till sina löntagare än den enskilde, och att staten icke endast har magt, utan äfven i någon mån fog att låta lönerna till sina arbetare vara mera stabila, än hvad fallet härutinnan kan vara med en enskild arbetsgifvare. Men detta gäller företrädesvis sådana statstjenare, som åtnjuta någon större lön. De dem tillmätta löneförmånerna medgifva en marginal, inom hvilken de, om ock med svårighet, kunna bestrida sådana ökade utgifter, som föranledas icke endast af mindre svängningar i prisen, utan äfven af sådana prisstegringar, som kunna sägas utgöra vägsvall af en dyr tid.

Hvad åter de lägre aflönade statstjenarne beträffar, är det klart, att, om prisen å lifsförnödenheter stiga och stigningen går utöfver den, som följer af de så att säga normala vexlingarna i prisen, deras ställning blifver förenad med mycket stor svårighet. Deras löner äro i allmänhet icke större, än hvad som fordras för att bestrida det allra nödvändigaste. Stiga prisen, är det naturligt, att de komma i betryck. Staten har såsom arbetsgifvare pligt att se till, att detta i möjligaste mån undvikes. Man kan till och med säga, att, då staten har en starkare magtställning gent emot sina arbetstagare än den enskilde arbetsgifvaren, staten särskildt i den omständigheten bör finna en uppfordran att noga tillse, att dess arbetare icke drabbas af allt för hårdt betryck.

Regeringen har funnit, att den inträdda prisstegringen icke varat så lång tid, att den bör kunna motivera vare sig en provisorisk eller definitiv löneroglering. Men på samma gång har regeringen icke kunnat undgå att erfara, att den inträdda prisstegringen, särskildt under den allra sista tiden, haft en mycket stor omfattning. I synnerhet har detta varit förhållandet beträffande tjenstfolkslöner, hyror och bränsle. I detta afseende ber jag att få anföra några siffror, som belysa förhållandena här i Stockholm. På andra orter kunna förhållandena vara olika. På somliga ställen är stegringen mindre, men å andra orter, såsom t. ex. i Norrland, torde den kunna anses vara fullt jemförlig med den i Stockholm. Först några siffror rörande hyrorna. Dessa siffror äro grundade på ett omfattande material, nemligen uppgifter om samtliga i Stockholms hyreslista under åren 1883—1899 annonserade bostadslägenheter. En häröfver uppgjord tabell upptar för hvarje år antalet lägenheter, antalet

rum, sammanlagda hyresbeloppet och medelhyran för hvarje rum. År 1883 utgjorde denna hyra 209 kronor, år 1884 kr. 215, år 1885 kr. 217, år 1886 kr. 209, år 1887 kr. 195, år 1888 kr. 185, år 1889 kr. 177, år 1890 175, år 1891 kr. 174, år 1892 kr. 174, år 1893 kr. 172, år 1894 kr. 176, år 1895 kr. 183, år 1896 kr. 194, år 1897 kr. 195, år 1898 kr. 216 och år 1899 kr. 247. Hyran har således från år 1893 ökat med 22,9 procent och från 1898 till 1899 med 14 procent. Om man jämför hyrespriset för de lägenheter, som under september månad år 1898 voro annonserade till uthyrning, med priset för dem under samma månad 1899, finner man, att hyran från 215 kronor per rum, som den var 1898, ökats till 260 kronor år 1899, d. v. s. att den ökats med 20,9 procent.

Vidare skall jag be att få anföra några siffror, som hänföra sig till vissa bestämda fastigheter, åtta till antalet. För dessa utvisar sammanlagda hyresbeloppet efter den 1 oktober 1899, jämfördt med det före denna dag, en ökning af respektive 11, 34, 14, 10, 23, 22, 18 och 22 procent. Denna stegring gäller dock endast för gamla hus å malmarna. I nybyggnader äro hyrorna höjda med 33—50 procent, och exempel förekomma på en stegring med 66 procent.

Jag skall nu be att få lemna några uppgifter i fråga om stegringen af prisen å bränsle. Hvad först veden beträffar, har jag från en större vedfirma erhållit följande uppgifter rörande prisen: 1 famn björkved kostade den 15 mars 1898 25 kronor, samma dag 1899 28 kronor och samma dag 1900 32 kronor, hvilket visar en prisstegring af 28 procent. Priset för 1 famn barrved utgjorde: den 15 mars 1898 15 kronor, samma dag 1899 20 å 21 kronor och samma dag 1900 21 kronor; detta blir en stegring af 40 procent. Dessa uppgifter afse prisen å Stockholms centralstation vid minutförsäljning.

Enligt uppgift från ett större kolningsbolag var minutpriset per hektoliter för antracitkol af största sorten — jag lemnar uppgifter för tre sorter af olika storlek — den 15 mars 1898 kronor 2,75, samma dag 1899 kronor 3 och 1900 kronor 3,50. Således utvisar detta en prisstegring af 27 procent. Mellansorten kostade pr hektoliter den 15 mars 1898 kronor 2,40, 1899 kronor 2,75 och 1900 kronor 3,40 — hvilket betyder en prisstegring med 41,6 procent. För minsta sorten var priset 1898 kronor 1,50, 1899 kronor 2 och 1900 kronor 2,75, allt per hektoliter, d. v. s. priset å denna sort har under dessa år höjts med 83 procent.

Samma pris gälde hos öfrige kolhandlare. Hvad beträffar lifsförnödenheterna, ha — som bekant — prisen för somliga af dessa fallit, för andra åter stigit. Hvad särskildt angår landtmannaprodukterna, som spela en mycket viktig rol, så minnas vi, att herr Sjö under remissdebatten anförde några siffror ur senaste markegångstaxan för Stockholms län, jemförda med motsvarande siffror ur markegångstaxan för år 1873. Herr Sjö fann då, att prisen på åtskilliga viktiga landtmannaprodukter fallit. Det är nog känt, att *landtmännen* ej haft att fröjda sig öfver någon så stor prisstegring på sina varor, att *den* kunnat innebära något särskildt betungande för konsumenterna. Det pris, som producenten åsätter sin vara, är dock *ett*,

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(I'orts.)

och hvad konsumenten får betala är ett annat. Herrarne torde erinra sig, att konsumenterna — icke minst de små löntagarne — oftast äro nödgade att köpa sina förnödenheter hos mellanhänder. Dessa mellanhänder — de må nu vara bagare eller slagtare eller något annat — drabbas i hög grad af de ökade prisen på arbetskrafter och bränsle samt af de ökade hyrorna. De måste i sin ordning göra sig betäckta för sina större utgifter genom höjning af prisen på sina varor.

Ehuru — såsom jag redan antydtt — regeringen ej ansett sig ega anledning att föreslå något lönetillägg för sådana embets- och tjänstemän, som erhålla något högre aflöning, har regeringen dock ansett omständigheterna påkalla ett lönetillägg för de lägst aflönade — först och främst alla statens betjente och derjemte de lägst aflönade bland tjänstemännen. Regeringen har här satt gränsen till 3,000 kronor, hvartill regeringen funnit anledning deri, att denna siffra betecknar aflöningen i lägsta lönegraden af civila tjänstemän.

Man kan nu ha olika meningar om *hvar* gränsen bör dragas. Statsutskottet anser, att anledning förefunnnes att bestämma gränsen så, att äfven högre aflönade tjänstemän kunde komma i åtnjutande af lönetillägg, och håller före, att bland de äldre tjänstemännen behöfvet deraf ofta nog vore större. Ja, det lider intet tvifvel, att fall kunna förefinnas, då behöfvet är större hos tjänstemän, tillhörande en högre klass, då dessa nemligen äro familjefäder. På dem har dock fått tillämpas den regeln, som man ansett i detta fall böra tillämpas, att de, som åtnjuta något högre lön, för närvarande få se tiden an.

Skulle de dyra tiderna hålla i sig, kan man ju blifva i tillfälle att justera detta förhållande.

Statsutskottet har vidare anmärkt, att genom den sålunda dragna gränsen skulle tjänstemän, som enligt stat stå i lägre lönegrad, efter erhållet dyrtidstillägg komma att åtnjuta lika stora aflöningsförmåner som tjänstemän i högre lönegrader, hvarigenom, anser utskottet, den af statsmagterna efter embetenas vikt fastställda löneproportionen komme att rubbas. Ja, det är obestriddligen sant, men det torde icke kunna undvikas, huru man än sätter gränsen, såvida man icke tillerkänner *alla* embets- och tjänstemän en lika proportion af dyrtidstillägg.

För öfrigt har statsutskottet gjort åtskilliga anmärkningar mot de grunder, enligt hvilka de af Kongl. Maj:t föreslagna dyrtidstilläggen skulle utgå. Mot dessa anmärkningar har jag ingenting annat att erinra, än att de synas mig företrädesvis få betydelse, endast om de rigtas mot ett förslag till *definitiv* lönereglering. Men här är ju icke så förhållandet, utan det är nu endast fråga om ett af för tillfället rådande dyra tider betingadt understöd, för hvars bestämmande enligt sakens natur icke kunna läggas till grund sådana utredningar, som erfordras för en definitiv lönereglering. Jag skall därför icke mycket upptaga herrarnes tid med att yttra mig angående statsutskottets anmärkningar, då jag ju — som sagdt — kunde underskrifva dem, i den händelse de hänförde sig till en definitiv lönereglering. Jag vill endast göra den erinringen, att, då utskottet ansett, att de af Kongl. Maj:t begärda dyrtidstilläggen åt amanuenser med fast arfvode bort

beredas på det sätt, att höjning begärts i de anslag, som under olika namn finnas i olika lönestater för bestridande af arfvoden åt amanuenser och extra biträden vikariatsersättning m. m., häremot kan anmärkas, att de nu ifrågasatta dyrtidstilläggen endast skulle erhålla en rent tillfällig karakter, hvarför man icke ansett anledning föreligga att ifrågasätta förändringar i beloppen af särskilda anslag. Det är af denna orsak Kongl. Maj:t begärt extra anslag för dyrtidstillägg åt tjänstemännen vid t. ex. telegraf-, posten och tullen, ehuru deras aflöningar utgå af telegraf-, post- och tullmedlen.

Vidare anmärker utskottet, att äfven de under senare åren erhållna lönetilläggen skulle enligt Kongl. Maj:ts förslag läggas till grund för dyrtidstilläggens beräkning. Häremot vill jag göra den erinran, att dessa lönetillägg icke gifvits på grund af den nu rådande dyra tiden, utan för att sätta de tjänstemannakårer, som erhållit dem, i paritet med kårer, som fått sina löner reglerade vid en föregående tidpunkt.

Jag tror icke, att det i dessa af statsutskottet anmärkta omständigheter kan ligga något hinder för Riksdagen att bevilja de af Kongl. Maj:t föreslagna dyrtidstilläggen, då man erinrar sig, att dessa endast äro att betrakta såsom ett tillfälligt understöd åt de lägst aflönade tjänstemännen. Det torde icke vara ur vägen att påpeka, att då Riksdagen år 1874 beviljade liknande, ehuru mera omfattande, dyrtidstillägg, uppställdes icke någon mera detaljerad kasuistik, utan ordnades saken då enligt ungefär lika generella regler som dem, hvilka nu blifvit föreslagna.

Utskottet hänvisar i slutet af sitt betänkande derpå, att, om den nu rådande prisstegringen skulle visa sig vara af mera stadigvarande natur, Kongl. Maj:t efter skedda utredningar bör gå i författning om en revision af de för vissa tjänstemän eller grupper af tjänstemän fastställda lönebestämmelserna. Ja, om anledning förefinnes, skall Kongl. Maj:t naturligen icke underlåta att så göra, men man är då inne på frågan om en definitiv lönereglering, och här är ju — såsom jag redan vid flera tillfällen framhållit — endast fråga om att omedelbart afhjelpa det betryck för talrika tjänstemannaklasser, som förorsakas af den nu rådande dyra tiden. Kongl. Maj:t har efter pröfning af förhållandena funnit, att den inträdda prisstegringen är af den betydelse, att den är egnad att för de lägst aflönade bland statens tjenare framkalla betryck, och Kongl. Maj:t har därför ansett det vara sin pligt att fästa Riksdagens uppmärksamhet härpå och föreslå åtgärder för beredande af lindring i detta betryck.

Herr von Friesen: Herr talman! Då jag reserverat mig mot statsutskottets betänkande i den föreliggande frågan utan att närmare angifva min ståndpunkt, har jag begärt ordet redan vid början af öfverläggningen i kammaren för att angifva min ställning i förevarande sak.

Orsaken dertill, att jag uti min reservation icke gjort något yrkande, är den, att jag icke vetat, hvilket yrkande jag skulle reservationsvis göra för att vid denna riksdag kunna på bästa sätt främja en lycklig lösning af frågan. — Jag har sålunda till en början endast med obenägenhet kunnat vara med om Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Utän tvifvel måste man vara regeringen tacksam för, att den tagit denna fråga uti öfvervägande och framlagt den för Riksdagen. I regeringens proposition utsäges också mycket, som är särdeles beaktansvärdt. Det framhålles der, att betrycket genom de dyra tiderna förträdesvis drabbar de små löntagarne. Det heter nemligen: "På annat sätt gestaltade sig deremot förhållandet, då det blefve tal om de lägst aflönade statstjenarne, om betjentklassen i dess helhet och de lägsta aflöningskategorierna bland tjänstemännen. Hvad dessa statens tjenare beträffade, vore de naturligen i hög grad beroende af vaxlingarna i prisen, och om dem torde kunna sägas, att de i regeln icke kunde, utan att verkligt betryck uppstode, vidkännas en mera afsevärd inskränkning i de tillgångar, hvilka de för sitt lifsuppehälle påräknat". Samma tanke underströks nyss af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i hans anförande. Jag tror, att en hvar, som tänker på denna sak, måste gifva regeringen rätt deruti, att det i främsta rummet är de små löntagarne, som lida under trycket af de dyra tiderna. Dessa statens tjenare hafva icke större löner, än som under vanliga tider nätt och jemt behöfvas för de oundgängligaste lefnadsbehofvens fyllande, och om då på grund af dyra tider deras tillgångar icke räcka till att tillfredsställa dessa behof, inträder, såsom här står, ett verkligt betryck. De hafva ingenting att pruta af å sina lefnadsvanor; de hafva icke i sådant hänseende gått längre, än de under nutida förhållanden enligt den allmänna uppfattningen måste gå. Men hvad skola de då göra, om prisen stegras, så att deras lefnadsbehof icke kunna fyllas? Jag är alltså ense med regeringen i den delen, att det är dessa små löntagare, som prisstegringen i främsta rummet drabbar.

Deremot tror jag icke, att det var klokt af regeringen att sätta en gräns, så att de, som hafva lön öfver den gränsen, icke skola erhålla något dyrtidstillägg. Jag har väl förstätt de skäl, som både uti statsverkspropositionen och nyss af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet blifvit anförda för sättandet af en sådan gräns, men jag tror dock, att det på många håll med rätta skall kännas som en obillighet och orättvisa, att denna gräns förefinnes. Och dock är det vid alla lönefrågor framför allt af betydelse att undvika väckandet af känslor af orättvisa. Det är för öfrigt utom all fråga, att denna gräns utgör ett väsentligt hinder för, att åt saken skall kunna på ett tillfredsställande sätt beredas framgång vid denna riksdag. Det synes mig, som om det redan ur den politiska taktikens synpunkt hade varit det rätta, att regeringen icke satt en sådan gräns. Härmed vill jag ingalunda hafva sagt, att de högre aflönade tjänstemännen skulle få samma procent af sina löner i dyrtidstillägg som de lägre aflönade, utan procenten må gerna falla, och falla ganska starkt, ju högre lönerna blifva. Sådana missförhållanden i lönehänseende, som genom regeringens förslag skulle uppstå, hade emellertid bort undvikas. Detta hade väsentligt främjat äfven de små löntagarnes sak.

Jag vill likväl säga, att huru motbjudande det ur lönereglerings-synpunkt än må vara att gå med på den kongl. propositionen, instämmer jag dock med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet deruti, att frågan är af något olika beskaffenhet, när det gäller

ett tillfälligt dyrtidstillägg för det löpande året mot när det gäller en lönerereglering. Det är ju också klart, att de, som *icke* få dyrtidstillägg, vinna icke ett öre på, att vi nu afslå den kongl. propositionen, medan deremot genom ett bifall till densamma mycken oro skulle stillas och mycket bekymmer skulle lättas.

För mig förefinnes således icke något absolut hinder att instämma i ett yrkande på bifall till den kongl. propositionen. Men jag har i alla fall icke velat framställa ett sådant yrkande; ty jag tror knappast, att det denna gång skulle gagna den sak, som ligger mig varmt om hjertat, nemligen beredande af ett dyrtidstillägg åt statens tjenare. Jag är visserligen säker på, att om den kongl. propositionen nu skulle vinna Riksdagens bifall, skulle Kongl. Maj:t till nästa års riksdag kunna bereda rättvisa, der nu orättvisa skulle ske; men — som sagdt — jag tviflar på, att ett yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition har någon utsigt till framgång, när mot densamma ur lönereregleringssynpunkt verkligen kunna göras viktiga anmärkningar. I statsutskottet yrkade jag bifall till den kongl. propositionen oaktadt mina betänkligheter mot densamma. Emellertid tror jag icke, att detta här i kammaren är det rätta sättet att drifva frågan framåt.

Om jag således icke nu velat göra ett yrkande på bifall till den kongl. propositionen, kan jag ännu mindre vara med om att här utbryta vissa klasser af tjänstemän och tillerkänna dem dyrtidstillägg, medan andra nekas sådant. Det är nemligen icke här frågan om en lönerereglering, utan om åtgärder, som med anledning af de dyra tiderna böra vidtagas. Prisstegringen och de deraf följande bekymren för en tjänsteman, som har t. ex. 2,500 kroonor i lön, äro lika stora, vare sig han är i det ena eller det andra verket. Jag tror därför, att det här är obefogadt att utbryta tjänstemännen uti vissa embetsverk och skilja dem från andra.

Jag har således icke trott mig kunna göra något yrkande, som kunde bereda denna sak framgång; men å andra sidan har jag icke kunnat vara med om statsutskottets betänkande i frågan. Jag tror, att statsutskottet icke rätt uppfattat frågans vikt och betydelse. Enligt min tanke är det en verklig fara för staten, om statens tjenare icke äro så aflönade, att de kunna på ett drägligt sätt reda sig. Nu vill utskottet visserligen påstå, att det icke vore så farligt med prisstegringen, som här uppgifvits. Utskottet medger visserligen, att en dylik stegring inträdt i vissa fall, men förnekar densamma i andra. Jag vädjar emellertid till herrarnes egen erfarenhet, om icke prisen verkligen hafva stigit i afsevärd mån. Jag behöfver endast erinra om herrarnes erfarenhet från hvad här i Riksdagen förekommer. Se vi icke i det ena betänkandet efter det andra, att på grund af stegrade arbets- och materialpris än den ena beräkningen och än den andra visat sig otillfredsställande och för låg, så att man på grund af dessa stegrade arbets- och materialpris måste anslå högre belopp, än man förut tänkt sig. Herrarne ha alla sett detta i den ena kongl. propositionen efter den andra. Tro herrarne då icke, att dessa stegrade arbets- och materialpris inverka i alla möjliga brancher, så att man får dyrare betala hvad man oundgängligen behöfver, än man förut

Angående dyrtidstillägg åt en del tjänstemän och betjente.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

gjort? Min tro är, att här föreligger en verklig och en betydande prisstegring.

Det är nu icke för mig af något intresse att undersöka, hvilka orsakerna kunna vara till denna prisstegring; derom råda ju olika uppfattningar. Naturligtvis har utvecklingen på industriens område, de höjda konjunkturerna och den ökade företagsamheten hos oss liksom i alla andra länder orsakat en prisstegring; men jag vill, som sagdt, ej disputera om orsakerna dertill och behöfver det ej heller, ty erkänner man denna prisstegrings verklighet, måste man ju råda bot för deraf uppkommande olägenheter, hvilken orsak den än må ha.

Ja, säger man då, men äfven *andra* än *statens tjenstemän* lida af denna prisstegring. Må så vara; det vill jag ej förneka. Men dessa andra landets invånare, som lida men af prisstegringen, skulle *de* väl lida något men deraf, att de här föreslagna dyrtidstilläggen beviljades? Det bestrider jag. Det har här i landet förr händt, att man med styrka framhållit, hurusom vissa stora samhällsklasser lede nöd; och man har då ansett sig böra hjälpa och kunna hjälpa dessa klasser på sådant sätt, att man låtit andra samhällsklasser göra uppoffringar för saken. Här är nu fråga om att hjälpa statens tjenstemän, men icke på sådant sätt, att en enda invånare i riket skulle deraf lida något som helst intrång eller vidkännas någon som helst uppoffring. Meningen är ju, att dessa medel, som skulle utgå för år 1900, skulle tagas af redan befintliga besparingar i statskassan. Vid sådant förhållande synes mig den omständigheten, att man ej kan hjälpa *alla*, som lida af prisstegringen, icke böra tillerkännas någon betydelse vid afgörandet af den frågan, huruvida ett dyrtidstillägg skall lemnas statens tjenare.

Jag vill för öfrigt hänvisa till hvad äfven herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet framhöll, att icke allenast enskilde, utan äfven kommuner och stora kommuner erkänt, att en sådan prisstegring förefinnes, att de deraf funnit sig föranledda att förbättra sina löntagares vilkor i större eller mindre mån.

Så säger då statsutskottet, att man vill pröfva de särskilda staterna, pröfva det ena fallet mot det andra, för att sedan kunna jemka på ett håll eller annat — men något *allmänt* dyrtidstillägg vill man icke veta af. Ja, men är det icke just ett sådant, som här motiverats och hvarom det här handlar? Här har ju icke ifrågasatts, att de förut fastställda lönestaterna skulle vara obilliga eller orättvisa i jämförelse med hvarandra, utan man har påstått, att *i förhållande till nu rådande dyra tider* samtliga löner ställa sig relativt lägre än förut och därför böra höjas. Det synes mig således vara klart, att statsutskottet slagit in på en helt annan väg än den, för hvilken motivering här föreligger. Motivet är nemligen här *prisstegringen*, och icke att lönerna inom de olika tjenstemannaklasserna ej skulle vara rätt afvägda i förhållande till hvarandra.

För öfrigt, om man skulle vänta på en lönereglering, huru länge skall man då få vänta? Naturligtvis skulle det då tillsättas komitéer för de särskilda verken, och man skulle genomgå samma historia, som under 1870-talet från år 1874 till år 1879 eller 1880,

om jag minnes rätt. Men enligt min öfvertygelse äro tiderna sådana, att man ej kan vänta så länge.

För min del skulle jag önska, att frågan kunde föras åtminstone *något* framåt vid denna riksdag, och tror, att det vore lyckligt, om så kunde ske. Emellertid har jag, som nämnt, icke något *positivt* förslag att göra, men jag vill här göra ett, om jag så får kalla det, *opinionsförslag*, i förhoppning, att detta skall kunna vinna kammarens bifall, och i förtröstan, att, om det vinner kammarens bifall, det till ett annat år skall leda till en lycklig lösning af frågan genom beviljande af väl afpassade dyrtidstillägg. Det är i sådant syfte, jag nu ber att få framställa ett yrkande om återremiss af ärendet. Jag tror, att redan genom ett sådant beslut af denna kammare regeringen skall finna, att den i Riksdagen har ett kraftigt stöd vid sina sträfvanden att efter billighetens kraf tillgodose statsstjänarne under dessa hårda tider.

Herr talman! Jag ber att få yrka återremiss.

Med herr von Friesen förenade sig herrar *Höjer, Ernst Carlson, Centerwall, Darin, Kronlund, Liljeholm, Nydal, Thylander, Björck, Pettersson* i Södertelje, *Smith, Trapp, Berg* i Göteborg, *Spangenberg, Johansson* i Öija, *Olofsson* i Ävik och *Olsson* i Rögle.

Vidare anförde:

Herr *Sjövall*: Herr talman, mina herrar! Det slut, hvartill statsutskottet kommit i fråga om de äskade dyrtidstilläggen till statsverkets betjente och lägst aflönade tjenstemän, har verkat ganska nedslående, detta är hvad jag allra först ber att få för kammaren konstatera.

Att statsutskottsledamöterna från denna kammare så mangrant instämt i utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition, är emellertid icke så underligt, då man betänker, att de nästan samt och synnerligen äro representanter för landsbygden. De stegrade hyrorna, de ökade prisen på såväl bränsle som de flesta lifsmedel hafva naturligtvis icke på långt när gjort sig så känbara på landsbygden som i städerna och framför allt i hufvudstaden.

Nu har man visserligen låtit påskina, att den påstådda prisstegringen är tvifvel underkastad. Men, mina herrar, de, som äro bäst i stånd att döma härom, äro säkerligen våra hustrur; och om vi komma hem till dem och säga, att statsutskottet räknat ut, att här ingen prisstegring förefinnes, och att vi dertör ej kunna lemna dem mera hushållspenningar än hittills, utan dessa *måste* ovilkorligen räcka, så tror jag, att hustrurna skola se sig nödsakade att med allt annat än blida känslor mot statsutskottet antingen införa en förknappning i hushållet, så att man får lefva mycket sämre än förut, eller ock taga sin tillflykt till ett anlitande af krediten, så att man vid årets slut får räkningar än från den ena boden och än från den andra och så ser sig inne på skuldsättningens farliga väg.

Det är ett vulgärt uttryck, som dock innebär ganska mycken sanning, att kärleken är beroende af magen eller, med andra ord, att

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

när krubban blir tom, bitas hästarne. Ett sådant tillstånd skulle nog på icke så få ställen framkallas genom att på detta sätt tillmäta de sämst aflönade tjenstemännen sådana lönevilkor, att de komma i verklig nöd. Härmed vill jag icke hafva sagdt, att de skulle komma att svälta, ty det vore öfverdrift, men de skulle komma att få mycket svårt att på ett anständigt sätt hålla sig uppe; och för en tjensteman är det väl en ingalunda oviktig sak att kunna hålla sig uppe, enär derpå beror hans sociala anseende och möjligheten för honom att nöjaktigt utföra det värf, staten honom anförtrött.

Förhoppningar om hjälp i deras brydsamma belägenhet hafva nu väckts i hundratals hem här och hvar i hela vårt land. Genom detta statsutskottets utlåtande såväl som genom Första Kammarens i lördags fattade beslut; hafva emellertid dessa förhoppningar bragts att vackla; och nu är frågan, om Andra Kammaren i dag skall besluta sig för att gifva dem dödsstöten, att helt och hållet grusa dem.

Ringa eller ingen utsigt finnes väl att kunna förmå kammaren att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet; men nog vågar jag tilltro kammaren benägenhet att råda bot för *en del* af de obestriddigen förefintliga missförhållandena. För det yrkande, jag i sådant afseende ämnar framställa, finner jag försvar och understöd just i hvad statsutskottet, efter anförande af öfriga skäl, säger i slutet af sitt utlåtande, der det heter, att, "derest Kongl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle finna vissa statens tjenare eller vissa grupper af stats-tjenare, hvilkas aflönningar bestämts enligt äldre stater eller enligt stater, uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvillkoren, utskottet anser lämpligt, att en revision af dessa statstjenares aflöningsförhållanden verkställas". —

Ja, nu finnes här verkligen en grupp af statstjenstemän, på hvilka detta statsutskottets uttalande alldeles gifvet kan tillämpas, och det är lärarne vid statens allmänna läroverk.

Vi hafva visserligen här nyss hört, att det skulle vara en orättvisa att bryta ut en särskild grupp af statstjenare för att tillgodose deras kraf på bättre löneförmåner, under det man lemnade de andras å sido, men i detta fall föreligger dock ett säreget förhållande. Beträffande lärarne vid statens allmänna läroverk hafva nemligen förslag till fullständiga och tidsenliga löneregleringar af Kongl. Maj:t framlagts under den närmast förflutna tiden icke mindre än fyra gånger, åren 1882, 1890, 1892 och 1898. Hvarje gång har Riksdagen erkänt, att lärarnes anspråk att erhålla en efter vigten och omfattningen af deras tjensteåligganden afpassad aflöning varit fullt berättigade, och att det vore obestriddigt, att lärarne äro sämre aflönade än öfriga med dem i afseende på utbildning och tjenstgöring likstälda tjenstemän, ja, till och med sämre än flere, hvilkas studiekurser icke kunde med deras jemföras.

Förslag till reglering af lärarnes löner har också af särskildt dertill utsedde komitérade för mer än 20 år sedan utarbetats och lönerna deruti blifvit till beloppen bestämda, och under de senare åren med deras stegrade pris på lifsförnödenheter har denna af alla

såsom berättigad erkända löneförbättring visat sig blott yttermera nödvändig.

Nu behöver ingen misstänka mig för att i detta fall tala i egen sak, ty om dyrtidstillägg för lärarne vid de allmänna läroverken skulle af Riksdagen beviljas, skulle jag icke komma i åtnjutande af sådant, enär jag icke hör till deras kategori, som då dertill skulle vara berättigade. Nej, jag talar därför, att jag sjelf passerat graderna och ännu har i friskt minne den tid jag började min tjenstgöring med 720 kronor i årlig lön. Jag vet med hvilka bekymmer det var förenadt att få den brödkaka, staten lemnade, att räcka till, så att hvar och en i hushållet kunde få så stor bit, att han blef mätt, och det är just med tanke på dessa tider som jag ömmar för mina kamrater. Om man tror, att de högre aflönade lärarne skulle känna det som en orättvisa mot sig, att de lägre aflönade erhöle en bättre ställning, ber jag deremot få förklara, att förhållandet mellan de allmänna läroverkens lärare icke är sådant, utan de högre aflönade skola tvärtom med glädje se, att de lägre aflönade få sina existensvilkor förbättrade, och äfven om några bland dessa senare på så sätt skulle få lika lön med dem, som för närvarande i detta hänseende stå öfver dem, kommer slikt visst icke att väcka afund.

I tron på kammarens sympatier för det yrkande, som jag här ämnar göra, styrkes jag äfven af den omständigheten, att vid remissdebatten rörande Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition ifrån landtmannahåll — från en sidokamrat här på bänken — ett förslag framställdes af innehåll, att, då man näppeligen kunde gå in på hvad Kongl. Maj:t begärt rörande dyrtidstillägg för embetsmän i allmänhet, ett undantag i detta hänseende borde göras åtminstone för lärarne vid de allmänna läroverken.

Herr talman, jag dristar mig därför yrka, att Andra Kammaren ville bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition, i hvad densamma afser dyrtidstillägg åt lärarne vid statens allmänna läroverk.

Friherre Ericson: Herr talman, mina herrar! I det läge, hvori den föreliggande frågan vid denna riksdag kommit, skall jag icke nu framställa något yrkande.

Huruvida det skulle kunna vara lämpligt och för en viss grupp af löntagare eller för löntagare i allmänhet gagneligt, att man nu förenade sig om det yrkande, som här blifvit framställt, derom huser jag tills vidare en viss tvekan. Jag skall icke heller söka ingå i någon granskning af detta statsutskottets utlåtande, om än detsamma i en eller annan punkt skulle kunna i detta sammanhang dertill inbjuda.

Att nu åter frambära alla de skäl, som kunna anses tala för att tjenstemännens löneförhållanden i allmänhet förbättras, kan icke heller vara behöfligt och skulle för öfrigt onödigt upptaga kammarens tid, då deras intressen så varmt och lifligt försvarats såväl ifrån statsrådsbänken som ock utaf de två talare, som senast hade ordet.

Min önskan har emellertid vid detta tillfälle varit att särskildt så att säga få understryka det uttalande af statsutskottet, som den siste talaren nyss uppläste, det uttalande nemligen, der utskottet säger

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
öf en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

sig anse det vara "lämpligare, att, derest Kongl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle från vissa statens tjenare, eller vissa grupper af statstjenare, hvilkas aflöningar bestämts enligt äldre stater eller enligt stater, uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvilkoren, en revision af dessa statstjenares aflöningsförhållanden verkställas".

Att de löntagare, som den siste talaren nyss omnämnde, nemligen löntagarne vid de allmänna läroverken, att dessa äro i det allvarligaste behof af förbättring i sina löneförhållanden, det veta vi alla, och derom torde knappast några delade åsigter inom denna kammare förefinnas.

Men förutom denna grupp finnes en annan grupp af tjenstemän, nemligen löntagarne vid armén. Detta är den grupp af statstjenare, hvars förhållanden jag närmast känner och därför kan vitsorda, att inom denna grupp af löntagare löneförhållandena för visso äro af den beskaffenheten, att de behöfva undergå en revision och dermed följande höjning i de flesta fall af aflöningsförmånerna. Jag ber således här att särskildt få framhålla önskvärdheten deraf, att flertalet af löntagare vid regementen och kårer måtte komma i åtnjutande af förbättrade löneförhållanden.

När nu dertill kommer, att dessa löntagare, nemligen löntagarne vid armén, icke kommit i åtnjutande af någon löne reglering sedan 25 år tillbaka, är det otvifvelaktigt, att de tillhöra just den grupp, som statsutskottet med sitt uttalande afser, nemligen de löntagare, hvilkas aflöningsförhållanden sedan en längre tid tillbaka bestämts, eller enligt stater, uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande.

Jag vågar därför uttala den förhoppning, att den tid icke måtte vara aflägsen, då Kongl. Maj:t finner anledning att för Riksdagen framlägga förslag i detta syfte, och jag uttalar tillika den varma förhoppningen, att en sådan framställning måtte komma att af Riksdagen med välvilja emottagas.

Herr Pantzarhielm instämde häruti.

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag skall uti denna fråga be att få yttra några ord om de lönebehof, som förefinnas inom den stora grupp af statstjenare, för hvilken jag har den äran att stå som representant.

Till jernvägsstyrelsen hade under förlidet år inkommit ett stort antal petitioner, alla afseende förbättringar uti existerande löneförmåner. Många ibland de önskemål, som deri funnos uttalade, ansåg sig jernvägsstyrelsen icke kunna upptaga, särskildt med hänsyn till uppkomsten af den fråga, som nu föreligger, nemligen frågan om dyrtidstilläggen.

Men genom *alla* dessa petitioner, inkomna ifråu nästan alla kategorier bland jernvägspersonalen, gick som en röd tråd klagomål öfver att lefnadsvilkoren fördyrats, att prisen på hyror och ved stigit, att en krona förlorat i köpkraft, och att man således icke med de löner, man nu hade, kunde förskaffa sig samma fördelar som vid den tid, då lönerna bestämdes.

På grund af dessa uttalanden och deri framställda önskningsmål beträffande lönevilkoren, lät jag i fråga om prisen å lifsförnödenheter företaga en undersökning genom ojäfviga och utanför saken stående personer och fann då, att uppgifterna om prisstegringarne voro i hufvudsak rigtiga. Dessutom hade vi sjelfva, derigenom att vi med Kongl. Maj:ts tillstånd på flera ställen hyrt bostäder åt sådana personer, som voro dertill berättigade, blifvit i tillfälle att erhålla en tillförlitlig kännedom om i hvad mån hyrorna stigit.

I betraktande af hvad vi sålunda kände förefans icke någon tvekan för jernvägsstyrelsen att, hvad angick dess personal, hos Kongl. Maj:t tillstyrka en framställning om beredande af dyrtidstillägg. Det är visserligen sant, att jernvägspersonalen fått sina löner reglerade under den senare tiden. Detta skedde nemligen på grund af utredning, verkställd af den komité, som under förra hälften af 1890-talet arbetade med vissa statens jernvägar berörande frågor. Denna komité var emellertid tillsatt af en alldeles speciel anledning. Jernvägarnes inkomster hade gått ned, och ställningen i ekonomiskt hänseende i öfrigt var ej sådan, som man ansåg att den borde vara. Komitén skulle således se till hvad som kunde göras bland annat i besparingsväg. Samtidigt var det en period här i landet, då lifsmedel med mera voro relativt billiga. Den af komitén föreslagna löneregleringen antogs af 1897 års Riksdag, och sedermera har Riksdagen välvilligt gjort några tillägg till densamma, i det att vissa ojemnheter och inkonsekvenser uti löneskalan af Riksdagen utjennats och rättats, så att förbättring och större likformighet i afseende å aflöningarne vunnits för flere af betjeningsklassens olika kategorier. Detta erkännes ock med tacksamhet af alla, som kommit i åtnjutande af dessa förbättringar.

Nu säger emellertid statsutskottet här på sid. 13, att den inträdda prisstegringen ej är så stor, att tillräcklig anledning synes föreligga för staten att för sina tjenare nu genom dyrtidstilläggs beviljande träda hjelpande emellan, i synnerhet som nu gällande aflöningar gifvetvis bestämts med tillbörlig hänsyn till tillfälliga, vexlande prisförhållanden.

Genom den undersökning, som på min anmodan godhetsfullt utfördes af trenne viktualie- och kryddkramhandlare, hvilka drifva stora affärer här i Stockholm, och som omfattade jemförelse mellan prisen åren 1894 och 1895 — således en tid, hvarunder komitén arbetade — och prisen år 1899, har det emellertid visat sig, att, om man undantager kaffe och socker, prisförhöjningen i medeltal å lifsförnödenheter under sagda tid uppgått till öfver 25 procent.

Af de utredningar i frågan, som åtföljde några af förutnämnda petitioner och hvilkas rigtighet vitsordats af ojäfviga personer, framgår bland annat, att torg- och hamnprisen i augusti månad 1899 voro i medeltal cirka 30 procent högre än i samma månad fem år förut.

Hyrorna hafva likaledes stigit ofantligt. Jernvägsstyrelsen hyr för sin personals räkning ett mycket stort antal rum och får här i Stockholm för lägenheter i enskilda personer tillhöriga hus i medeltal betala 150 kronor för hvarje, vare sig boningsrum eller kök; alltså för ett rum med kök i medeltal 300 kronor. När härtill kommer den af alla kända stora stegringen i vedprisen, måste det utan tvifvel varda

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

mycket svårt att reda sig för dem, som äro hänvisade till att af sina ringa lönebelopp betala hyra och vedbrand samt mat och kläder åt sig och sin familj.

Men, säger man, detta gäller egentligen Stockholm. Nej, mina herrar, icke blott i Stockholm, utan i många andra af våra större städer äro förhållandena enahanda: hyrorna ha stigit, om ock icke i fullt samma grad som här, så dock högst väsentligt. Ser jag vidare på förhållandena i nordliga delarne af Norrland, visar sig der en ofantlig stegring i hyresprisen, till och med mycket större än i Stockholm, särskildt om man tager i betraktande beskaffenheten af de bostäder, som der stå till buds. Priset på lifsförnödenheter är också der uppe långt ifrån billigare, utan tvärtom högre än i de stora städerna.

Nu måste man väl å andra sidan erkänna, att det finnes platser, särskildt på landsbygden, der icke sådana — låt mig säga — ogynnsamma förhållanden i nu berörda afseenden äro rådande som i de större städerna och Norrland. Men att i förevarande fall göra någon utrangering af dylika platser skulle utan tvivel vara mycket svårt och lätt kunna föranleda stora orättvisor.

Jernvägsstyrelsen ansåg också för sin del, att den personal, som åtnjote förmånen af fri bostad och vedbrand, icke borde erhålla lika högt dyrtidstillägg som den öfriga personalen, och detta på den grund, att det i främsta rummet är hyres- och vedprisen, som i så hög grad inverka på existensmöjligheterna såväl här i Stockholm som i de större städerna och å vidsträckt trakter af landsbygden, eller, rättare sagdt, öfver största delen af vårt land.

Jernvägsstyrelsen hade således, enligt mitt förmenande, alldeles bestämda och objektiva skäl att göra ofvannämnda framställning om dyrtidstillägg.

Inom jernvägspersonalen med dess många kategorier af tjenstemän och betjente finnas bland andra särskildt ett par klasser, hvilkas ställning och förhållanden synas mig vara särdeles behjertansvärda. Det är kontorsskrifvarne i Stockholm och de större städerna samt kontorsbiträdena.

En kontorsskrifvare, af hvilken numera fordras, att han tagit studentexamen, och som således måst skaffa sig en ganska dyrbar bildning, kan i de flesta fall ej komma upp till en högre lön än 2,400 kronor per år, det blir slutresultatet af hans sträfvan. Det är ett ringa fätal, som når upp till 3,000 kronor, och derutöfver hinner endast en och annan; och dock utgöra de en kår på hundratals personer.

Kontorsbiträdena äro män, som antagligen af den frestande utsigten att genast vid unga år få en för dem då afsevärd inkomst lockats in på banan. De hafva sedan stannat kvar i tjensten, blifvit äldre, gift sig och fått familj. Men de nå först efter 15 å 16 års tjenstgöring, då de äro i linietjenst, upp till 1,080 kronors lön, hvartill kommer 20 procent tillökning i form af inqvarteringsersättning, och anstälde i styrelsen i Stockholm, hinna de till 1,200 kronor i lön *utan* motsvarande inqvarteringsbidrag. Då man på dem har ganska stora pretentioner i fråga om arten af tjenstgöring, de få vikariera för

tjenstemän, sköta telegraf o. s. v., de användas såsom biljettförsäljare, få tjänstgöra som biträden vid uppbörd, mottaga betalning, uträkna godslistor o. s. v., är det icke mer än rättvist och af vigt, att man icke håller dem på alltför låg aflöningsståndpunkt och derigenom inleder dem i frestelse.

Dessa båda kategorier, kontorsskrivare och kontorsbiträden, befinna sig sålunda i aflöningsafseende i en synnerligen behjertansvärd ställning. Och detsamma är förhållandet äfven med en stor del andra inom tjenstemanna- och betjentklasserna.

Jag för min del är också öfvertygad om, att äfven från statens egen synpunkt det skulle vara af gagn för den institution, jag har äran representera, i fall det nu begärda dyrtidstillägget ginge igenom.

De enskilda jernvägarna inom landet — jag vågar icke säga alla, men flera bland dem — hafva också behjertat de svårigheter, som följa af nu rådande dyra lefnadskostnader och redan under förliden höst gifvit sin betjening större eller mindre dyrtidstillägg, varierande mellan 10 och 20 kronor i månaden, vid åtskilliga banor att lyftas halfårsvi.

Samma insigt om nödvändigheten att under nu rådande höga konjunkturer i afseende på lefnadsvilkoren bereda sin tjenstepersonal en bättre ekonomisk ställning har kommit till synes inom städers förvaltningar, hos förvaltningarne för banker, många industriella verk och bolag äfvensom hos enskilda arbetsgifvare.

Jag tror förvisso, att äfven staten skulle handla klokt och riktigt, om den redan nu beviljade sina tjenare en tillfällig löneförbättring och icke väntade på en blifvande allmän lönereglering. Ty den kan komma för sent. Den kan komma för sent i det afseendet, att de personer, som nu så väl behöfva ett lönetillägg, då kanske genom skuldsättning råkat på obestånd och kommit i en sådan ställning, att löneregleringen icke hjälper dem, icke slätar ut bekymrens rynkor i deras pannor. Den kan komma för sent äfven i det afseendet, att, när den kommer, ett omslag egt rum i arbetsprisen och lefnadskostnaderna. Det är *nu*, just nu, som ett dyrtidstillägg är behöfligt. Hvad som framdeles behöfves, det får framtiden utvisa.

Herr talman! Jag anhåller att få förena mig med herr von Friesen i hans yrkande.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Det slut, hvartill utskottet kommit, grundar sig enligt min uppfattning förnämligast derpå, att det skulle inträda så stora ojemnheter inom de kategorier af tjenstemän, som skulle förlänas med dyrtidstillägg, att redan denna omständighet ansetts vara ett fullgiltigt skäl för afslag på Kongl. Maj:ts proposition.

Om man nu än icke kan förneka, att en viss ojemnhet i det fallet skulle inträda, ställer sig för mig med den erfarenhet, jag såsom tjensteman förvärfvat, saken så, att de olägenheter, som för närvarande vidlåda aflöningsystemet vid vissa af våra embetsverk, i synnerhet hvad beträffar de lägst aflönade, måste anses vara så stora, att den olägenhet, som skulle uppstå deraf att en eller annan landtbruks-

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

ingeniör, som sitter med sportler på kanske 8 å 10 tusen kronor, skulle få ett dyrtidstillägg på 400 kronor, väger mycket ringa mot nödvändigheten att hjälpa *dem*, som nu stå mycket långt under medelnivån för en normal aflöning.

Jag tänker dervid särskildt på de lägre tjenstemännen vid postverket, jernvägsstaten och telegrafverket. Det är ju helt naturligt, att jag — då ju den föregående ärade talaren såg saken från jernvägspersonalens synpunkt — kommer att behandla den från telegrafverkets eller, rättare sagt, telegrafpersonalens synpunkt.

De lägst aflönade telegraftjenstemännens, särskildt assistenters och telegrafisters aflöningsförhållanden äro sådana, att det verkligen icke funnits någon möjlighet för dem — åtminstone icke för den qvinliga personalen att existera på sina inkomster under de senare åren, och under det sista året har det, såsom Kongl. Maj:t säger i sin proposition, varit verkligt betryck.

Jag vill erinra derom, att en telegrafist, efter att hafva omkring 15 till 18 år gått såsom extra, först vid omkring 38 års ålder vinner ordinarie anställning och då erhåller en lön af 900 kronor, från hvilken dock afgår en pensionsavgift, som i vanliga fall vid den åldern uppgår till närmare 100 kronor.

Det skulle ändock gå an, om icke arbetet i följd af telefonens förening med telegrafan ökat till den grad, att det händt och händer, att telegrafister, som blifvit sjelfständiga föreståndare för stationer, till följd af det ökade telefonarbetet nödgats lega biträden för att på nöjaktigt sätt kunna sköta sin tjenst.

Jag kan anföra ett exempel om en telegrafist i Norrland, som under förra året fick betala 300 kronor till ett biträde af sin lön 900 kronor, och af den lönen utgick ytterligare 120 kronor i pensionsavgift. Således återstod i kontant lön till denna statens uppboordsman endast 480 kronor. Jag vill nämna, att telegrafstyrelsen behjertat detta förhållande, så att det, som egde rum i fjol, icke vidare kommer att upprepas. Men i allt fall äro förhållandena landet rundt sådana, att öfveranstängning är rådande och att aflöningen är alltför liten för att motsvara det arbete, som kräfves.

De ordinarie telegrafisternas aflöning går, såsom jag sade, upp till 900 kronor för år. Om man derifrån drager pensionsavgiften, återstår under de första fem åren ungefär 800 kronor, d. v. s. 67 kronor i månaden. Nu utgöra inackorderingskostnaderna i Stockholm för ett sådant fruntimmer minst 60 kronor i månaden. En inackordering kan ej numera erhållas under 60 kronor i månaden, och då får hon ändå icke eget rum, utan de få packa in sig två eller tre i samma rum. Sedan återstår 7 kronor, och deraf skall betalas skatt, kläder, tvätt o. s. v., med ett ord allt hvad som är nödvändigt. Kommer så sjukdom eller sjuklighet till, förstår ju hvar och en, att det måste blifva verkligt betryck.

Förhållandena äro naturligtvis likartade, ja snarare sämre för de manliga tjenstemännen, som råkat inträda i äktenskap. Det finnes många assistenter, som varit nog oförsigtiga att göra det; och när lefnadskostnaderna stiga på sätt de nu gjort, är det ju klart, att deras

ställning måste vara mycket svår. Nu har emellertid telegrafstyrelsen behjertat förhållandet och till Kongl. Maj:t ingått med förslag om dyrtidstillägg på det sätt, att de tjänstemän, hvilkas aflöning uppgår till 3,000 kronor, skulle få ett dyrtidstillägg af 10 procent, de tjänstemän, som komma upp till 2,400, 12 $\frac{1}{2}$ procent; assistenterna, hvilka börja med 1,600 kronor, skulle få 15 procent och telegrafisterna 22 och några tiondedels procent. Vi se således, att telegrafstyrelsen insett de stora svårigheter, under hvilka verkets tjänstemän arbeta, och att den gjort framställning om dyrtidstillägg, som i vissa fall går något utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt.

Under sådana förhållanden bör kammaren enligt min åsigt icke skjuta ifrån sig den kongl. propositionen, utan på något sätt söka att godkänna den. Och detta är så mycket viktigare, som ett afslag å den kongl. propositionen skulle ställa en annan klass, nemligen hela den extra ordinarie personalen vid telegrafverket, hvilken personal sitter med ännu sämre aflöning än den ordinarie, i en mycket svår belägenhet, så mycket svårare, som denna personal hoppats, att, om den kongl. propositionen bifölles, den skulle kunna genom telegrafstyrelsens och Kongl. Maj:ts förenade goda vilja få sin ställning något litet förbättrad. Den möjligheten blir alldeles afklippt genom ett afslag å den kongl. propositionen. Aflöningen för denna till mellan två- och trehundra uppgående (qvinliga) personal står nemligen så nära den ordinarie personalens, att någon höjning af densamma icke gerna kan komma i fråga, om den kongl. propositionen nu afslås.

Jag vill för öfrigt också erinra om rikstelefonisterna. Deras aflöning utgick för omkring 10 år sedan med belopp, icke understigande 50 kronor i månaden. För närvarande, då priserna på de flesta förnödenheter äro mycket högre än förut och lefnadskostnaderna i allmänhet äro mycket, mycket högre, utgår rikstelefonisternas aflöning med 45 kronor i månaden i Stockholm och något mindre i landsorten, der den i många fall kan gå ned ända till 30 kronor i månaden för en ganska lång tjänstgöring. Naturligtvis blir det svårt för telegrafstyrelsen, som insett och behjertat denna sak, att göra några förhöjningar i aflöningen, om Riksdagen vägrar bifall till den måttliga begäran, som nu framställts. Visserligen eger telegrafstyrelsen rättighet att utaf tillgängliga telefonmedel höja telefonisternas aflöning och äfven att underlätta stationsföreståndarnes ställning genom tilläggande åt dem af s. k. telefonbidrag. Men alla de telegraftjänstemän, manliga såväl som qvinliga, som tjänstgöra i städerna och icke i egenkap af stationsföreståndare hafva befattning med telefonen, samt alla extra ordinarie i hela landet kan telegrafstyrelsen faktiskt icke hjälpa, såvida icke den kongl. propositionen blir bifallen.

Jag har, herr talman, sysselsatt mig särskildt med det verk, med hvilket jag är närmast förtrogen, och tager förhållandena i detsamma såsom skäl för det yrkande, som jag kommer att framställa. Naturligtvis inser jag liksom herr von Friesen, att man icke har stor utsigt att få till stånd annat än ett sympatiuttalande för kommande regleringsarbeten. Men jag föreställer mig, att, när kammaren nu hört, i hvilken ofantligt behjertansvärd belägenhet dessa lägre tjänstemän be-

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjente
(Forts.)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

finna sig, det kunde vara möjligt, att ett yrkande om bifall till den kongl. propositionen skulle kunna vinna afseende. Och därför, herr talman, tager jag mig friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts förvarande proposition.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mine herrar! Då chefen för finansdepartementet här började sitt anförande, yttrade han, att den kongl. propositionen måhända icke varit fullt så lycklig. Och jag tror, att man kan säga, att så är förhållandet. Emellertid tror jag också, att, om herrarne läsa den utredning, som utskottet verkställt, och allvarligt begrunda de anmärkningar, som i utlåtandet framstälts mot det kongl. förslaget, herrarne skola finna, att det varit nära nog omöjligt, för så vidt man skall skipa rättvisa, att kunna bifalla den kongl. propositionen. Ty detta skulle leda till betänkliga oegentligheter; och äfven om man genom ett antagande af det kongl. förslaget skulle hjälpa på många håll, der hjälp verkligen behöfves, såsom t. ex. hvad beträffar många arbetare vid telegraf- och telefonverket, är det efter min öfvertygelse i alla fall nära nog omöjligt att kunna bifalla den kongl. propositionen. Detta skulle nemligen medföra sådana oegentligheter, som t. ex. att af två tjenstemän i samma grad, med begynnelselönen af 3,000 kronor, skulle den ene, som tjenstgjort å sin plats 8 à 9 år samt till följd deraf erhållit ett ålderstillägg å 500 kronor, så att han hunnit till en aflöning af 3,500 kronor, efter det kongl. förslaget få ett lönetillägg af 100 kronor, under det deremot den andre, äfven om han blott varit en eller två månader i samma grad, skulle efter samma förslag få 600 kronor i lönetillägg och således komma till samma slut af 3,600 kronor som den äldre tjenstemannen. Kan det verkligen vara rätt att ordna på det sättet, att af två tjenstemän, som tillhöra samma grad, den ene, som tjenstgjort så många år å sin plats, icke skall få mer än den andre, som kommit in på platsen blott för en eller två månader sedan. Hårtill kan naturligtvis äfven komma en annan omständighet, nemligen att den äldre tjenstemannen, som varit länge å platsen, kan hafva bildat familj och har flera barn att försörja, under det deremot den unge tjenstemannen blott är sin egen. Om så är förhållandet, skulle man skapa ännu en ytterligare orättvisa.

Se vi nu vidare till, huru frågan ställer sig med afseende å t. ex. tjenstemän och betjente vid statens jernvägar, hvilkas löneförhållanden under senaste åren reglerats icke *en* gång, utan två eller tre gånger, åtminstone beträffande vissa jernvägens tjenstemän och betjente, så hafva vi varit af olika meningar, då det gällt att öka stationskarlars och banvakters aflöning med 60 à 70 kronor om året och så vidare. Emellertid hafva dessa, såvidt jag vet, under de senare åren alltid erhållit det högsta belopp, som för dem ifrågastälts, åtminstone fingo de det sista gången, eller år 1898. Men nu är det icke fråga om att tilldela exempelvis dessa stationskarlar, som komma upp till en lön af 720 kronor om året förutom andra förmåner, 60 kronor per år, utan det är fråga om 20 procent af lönen. Enligt det kongl. förslaget skulle stationskarlar med aflöning af 720 kronor nu ytterligare igen erhålla en förhöjning af öfver 140 kronor. Kan det verkligen vara

meningen, att vi nu skulle gå till väga på det sättet. Jag för min del kan åtminstone icke finna, att det skulle vara riktigt; och jag undrar, om man i allmänhet vill vara med om något sådant.

Nu kan man visserligen säga till oss, att när vi icke kunnat rent biträda den kongl. propositionen eller gå med på det af Kongl. Maj:t framställda förslaget att skära alla öfver en kam och derigenom framkalla orättvisa, — ty enligt detta förslag skulle ju äfven de tjänstemän, hvilka hafva sportler till många gånger lönens belopp, i alla fall erhålla 20 procent i dyrtidstillägg, — borde vi dock hafva kunnat hitta på något annat förslag, som kunnat afhjelpa de verkliga förefintliga bristerna. Ja, vi försökte oss nog på många förslag; vi arbetade och tänkte på, huru det skulle vara möjligt att göra detta. Men det var icke möjligt. Det mötte för stora svårigheter; och det fordras verkligen längre tid, än som är ett utskott beskärd, för att åstadkomma en så beskaffad utredning, att man på densamma skulle kunna framlägga ett förslag i sådant afseende. Jag tror därför, att Kongl. Maj:t, sedan frågan nu varit före och efter hvad här under diskussionen blifvit yttradt, nog tager saken om hand och verkställer erforderlig utredning i ämnet samt derefter för Riksdagen framlägger det förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Det kanske härefter kan vara skäl att tala litet om det berättigade i de framställningar i frågan, som nu blifvit gjorda. Jag vill då genast tillkännagifva, att jag ingalunda motsätter mig, att det icke finnes *något* berättigande i dessa framställningar. Tvärtom vill jag medgifva, att det verkligen finnes *några* kategorier af vår tjänstemannakår, som efter de nuvarande tidsförhållandena äro fullt berättigade att erhålla förhöjning i sina aflöningsförhållanden. Men jag kan därför heller ingalunda vara med om att säga, att detta *i det hela taget* skulle vara riktigt.

Då man jemför de förhållanden, som för närvarande äro rådande med afseende å lefnadskostnaderna, och de förhållanden, som voro rådande, då de nuvarande lönerna bestämdes, skall man, efter hvad jag tror, finna, att lönerna efter dyrtidstillägget vid 1874 års riksdag reglerats på grund af och med hänsyn till de 1873 och 1874 rådande förhållanden samt att de sålunda reglerade lönerna i de allra flesta fall blifvit bibehållna vid de belopp, som blefvo åsatta genom dyrtidstillägget. Man har därför, enligt min uppfattning, att jemföra prisförhållandena, sådana de gestaltade sig åren 1873 och 1874 och sådana de nu äro. Då visar sig t. ex. enligt den utredning angående torg- och börsprisen i Göteborg, som en tidning der har uppgjort, och hvilken utredning, efter hvad jag också i utskottet gjorde gällande, icke torde kunna gendrifvas, att prisen ställa sig på följande sätt.

Af denna uppgift inhemtas, att för 100 kilogram priset på *hvete* år 1873 var 23 kronor 80 öre och år 1899 15 kronor 50 öre; på *råg* år 1873 17 kronor 10 öre och år 1899 13 kronor 75 öre; på *korn* år 1873 15 kronor 90 öre, år 1874 17 kronor 10 öre och år 1899 12 kronor. Alltså se vi här en högst väsentlig sänkning af prisen. Går jag till andra förnödenheter, så finner jag, att t. ex. *smör* åren 1873 och 1874 kostade, det ena året 2 kronor 15 öre och

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjente.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

det andra 2 kronor 28 öre per kilogram samt år 1899 2 kronor 8 öre och år 1900 1 krona 75 öre. Äfven här finner man således en sänkning. *Rågmjöl* kostade åren 1873 och 1874 2 kronor 65 öre per kilogram samt åren 1899 och 1900 2 kronor 36 öre à 2 kronor 18 öre; alltså äfven här en sänkning. *Hvetemjöl* kostade åren 1873 och 1874 3 kronor 55 öre à 3 kronor 35 öre och år 1899 2 kronor 36 öre à 2 kronor 18 öre. Alltså är äfven här priset väsentligt lägre än år 1874. Går man till mellantiden, skall man finna, att t. ex. råg varit nere ända till 9 kronor per 100 kilogram år 1894 och 10 kronor 55 öre år 1895 o. s. v., under det att priset år 1874, såsom nämnt, var uppe ända till 18 kronor.

Denna skilnad är i hvarje fall så väsentlig, att jag tror, att man bör besinna, att år 1874 förelågo helt andra skäl för beviljande af dyrtidstillägg än nu, och likaså bör man besinna, att lönerna då höjdes just till de belopp, med hvilka de nu utgå, oaktadt prisen på lifsförnödenheter sedan dess blifvit mycket lägre.

Man har vidare mycket talat om priset på *ved*. År 1874 var emellertid priset på björkved 30 kronor 50 öre per famn och 1899 28 kronor. *Barrved* kostade år 1874 24 kronor 50 öre och år 1899 22 kronor 50 öre. Jag tror icke, att man skall kunna jäfva dessa uppgifter.

Jag anser således, att man icke har rätt att till stöd för fordringarne på högre löner tala om de ökade lefnadsomkostnaderna. Nu vill jag emellertid ingalunda förneka, att särskildt i Stockholm, men äfven på många andra orter prisen för *konsumenterna* torde ställa sig högre i följd af tillvaron af mellanhänder, men å andra sidan torde heller icke kunna förnekas, att folk mera än som behöfligt vore anlitar dessa mellanhänder. Om man mera allmänt köpte sina varor på torget direkt från producenterna, tror jag, att man skulle i betydlig mån kunna sänka mellanhändernas pretentioner. Det är nog till en stor del vanan att köpa allt i charkuteributikerna, der man kan få det uppskuret och slippa allt besvär med sådant, det är nog denna vana, som i väsentlig mån fördyrat lefnadskostnaderna. Det kunde nog ej skada, om eu annan sed i detta afseende blefve införd, ty det är gifvet, att om köparne få betala mellanhänderna så betydligt högre pris, ibland mer än 100 procent, än hvad mellanhänderna gifvit oss jordbrukare, t. ex. för kreatur och säd, det är då gifvet, säger jag, att lefnadskostnaderna skola bli orimligt uppdrifna. Bättre synes mig därför vara att söka så mycket som möjligt undvika mellanhänderna och minska deras pretentioner.

Nu vill jag visst icke härmed hafva sagt, att man kan afvisa allt tal om ökade lefnadskostnader, ty i följd af arbetsprisens höjning och äfven på grund af andra omständigheter har nog en prisstegring på många områden inträdt. Men jag vill också erinra derom, att vi icke hafva helt och hållet afstyrkt den kongl. propositionen, utan vi hafva ansett, att frågan borde återkomma i framtiden i ett bättre utredt skick.

Nu har här talats åtskilligt om vissa klasser af statstjenarne, såsom elementarlärarne, telegraftjenstemännen och jernvägstjenstemännen, och jag tänker vi få väl höra talas om flera, då det ju är natur-

ligt, att hvar och en tänker på de sina. Jag vill nu endast fästa mig vid ett yttrande, som fäldes af den ärade rektorn från Trelleborg och som jag tyckte bevisade något helt annat, än hvad han ville bevisa. Han yttrade, att han länge fick arbeta för en lön af 720 kronor om året. Ja, och ändå har han blifvit en så pass utmärkt karl, som han är. Emellertid, icke bjuda vi väl i vår tid på sådana löner åt dem, som börja på lärarebanan. Nej, i våra dagar bjuda vi minst dubbelt denna summa. Jag tycker därför, att detta yttrande visade alldeles motsatsen till hvad den ärade talaren åsyftade.

Om man vidare tänker på jernvägstjenstemännen och jernvägsbetjente och bland tjenstemännen särskildt på kontorskrifvare och kontorsbiträden, så är det egendomligt, att, ehuru man alltjemt fordrar högre aflöning för dessa, naturligtvis till följd af påtryckning från dem sjelfva, likväl, när en plats blir ledig, ja, innan den blir ledig, man får stora högar af ansökningar från personer, som vilja komma in vid jernvägen. Jag har sjelf till följd af anhållan från vederbörande sökt och äfven lyckats hjälpa in två manliga och ett qvinligt kontorsbiträde vid jernvägen här i Stockholm. De fingo emellertid samtliga vänta länge, innan de kunde vinna inträde, och särskildt var detta fallet med den ena af de manliga sökandena, som fick vänta i två år, innan han blef antagen. Man visade mig stora högar af ansökningar och förklarade, att man icke kunde begära, att det skulle gå fortare. Likadant är förhållandet, då en stationskarls- eller banvaktsplats är ledig. Det är ett förfärligt spring och påtryckning på alla, som anses kunna hafva något inflytande. När de sedan hafva fått platserna, äro de i allt fall icke nöjda, utan de vilja hafva allt mer och mer. Man får ej heller glömma, att den aflöning, man bjuder en så stor kår, har en ofantligt stor inverkan äfven på öfriga arbetsprisers nivå, och man bör äfven taga hänsyn dertill, huruvida det kan vara möjligt för andra arbetsgivare att följa med, och nu, mine herrar, är det ej fråga om en löneförhöjning af allenast 60 eller 75 kronor, utan i den kongl. propositionen föreslås en löneförhöjning af 20 procent, det vill säga 140 kronor på en lön af 720 kronor och detta är en helt annan sak. Jag kan väl förstå, att de, som framlagt förslaget, icke förbisett detta, men jag kan dock icke undgå att finna besynnerligt, att, då vi för två år sedan måste skrida till gemensam votering om en löneförhöjning af 60 kronor åt jernvägsbetjeningen, — och densamma fick då det högsta belopp, som var ifrågasatt — jag kan icke undgå att finna besynnerligt, säger jag, att vi nu på en gång skulle bevilja en löneförhöjning af 140 kronor eller mer än dubbla beloppet af hvad som då beviljades.

Ja, herrarne torde af det nu anförda hafva observerat, hurusom det efter utskottets uppfattning varit omöjligt att bifalla den kongl. propositionen och till hvilka orättvisor man, enligt utskottets åsigt, skulle komma genom ett dylikt bifall. Och, mine herrar, den ärade talare, som reserverat sig mot utskottets utlåtande, kunde icke, hvarken inom statsutskottet eller här, förneka, att den kritik, som i utskottets utlåtande kommit den kongl. propositionen till del, i hufvudsak var riktig. Han kunde icke heller framställa ett yrkande om bifall till

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

den kongl. propositionen, men han ville, att kammaren skulle uttala en kraftigare opinionsyttring än hvad utskottet föreslagit. Jag undrar dock, om kammaren verkligen skall vara benägen att gå längre. Vi veta ju af erfarenheten, huru lätt det går att bli bönhörd i sådana fall som detta. Kammaren erinrar sig nog, att man icke behöfver säga så mycket för att man i dylika fall skall få hvad man begär, och då man dessutom vet, hvilket starkt tryck regeringen har öfver sig i denna fråga och hvilken mängd af intressen, som med afseende å densamma kunna bana sig väg till regeringen, tror jag ej, att man behöfver frukta, att icke regeringen skall komma fram med ett nytt förslag. Och, mine herrar, ser man efter, hvad utskottet i själfva verket sagt, så innebär detta endast, att utskottet vill, att regeringen *efter närmare utredning* skall lägga fram ett förslag om revision af de ifrågavarande tjenstemännens löneförhållanden, för att Riksdagen sedan må kunna taga ett sådant revisionsförslag i närmare skärskådande. Jag tycker, att kammaren borde kunna vara nöjd med detta utlåtande ifrån utskottets sida. Man har ju sagt, att man skulle vilja rätta och hjälpa på många håll, men att man nu icke kunnat det och att man därför velat hafva fram en revision för att hjälpa vissa tjenstemän eller grupper af tjenstemän. Då tycker jag, att kammaren kunde vara nöjd och godkänna detta utlåtande samt stanna der med sin opinionsyttring. Det är väl sant, att hvad man här föreslagit endast skulle vara en opinionsyttring, men vi böra väl också tänka på dem, som skola *betala*, på landtmännen, mindre yrkesidkare och många andra, hvilka ha det svårt redan under nuvarande förhållanden.

Herr talman! Jag skall anhålla, att kammaren måtte nöja sig med den opinionsyttring utskottet föreslagit i betänkan det, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Den representant för statsutskottet, som nyss hade ordet, gjorde sig ganska mycken möda med att framhålla vissa brister i den kongl. propositionen, som gjort det för statsutskottet omöjligt att godkänna densamma. Jag skulle för min del hafva ännu lättare gått in på hans argumentation i det fallet, om icke det hade varit så, att redan vid remissen af statsverkspropositionen uttalanden föllo från samma håll, som den ärade talaren representerar, hvilka icke då, naturligt nog, kunde vara fotade på någon inträngande kritik af det kongl. förslaget, men hvilka gingo ut på att göra gällande en sats, som jag anser vara fullständigt origtig, nemligen att icke nu det skulle råda några dyrare tider, som kunde motivera löneförhöjningar för statens svagast aflönade tjenstemän.

En talare på smålandsbanken framlade nemligen vid remissen en del siffror och jmförelser mellan markegångstaxor, bland annat att en kubikfot råg 1873 kostade 2 kronor 67 öre, nu 2 kronor 46 öre, en kubikfot korn 1873 2 kronor 61 öre, nu 2 kronor 5 öre, en oxe 1873 170 kronor, nu 150 kronor och så vidare. Deraf följer, menade han, att vi kunna taga för gifvet, att vi nu icke hafva några dyrare tider. En så der lättvindig bevisföring synes mig tyvärr äfven den senaste ärade talaren hafva gjort sig i viss mån skyldig till. Han kom

ock med samma slags siffror om hvad vissa varor, som landtmännen föra till torgs, kosta i partiköp, och han anförde till och med till stöd för dessa siffrors rigtighet en auktoritet, som jag verkligen knappast hade väntat få se anföras i kammaren af en statsutskottsledamot, nemligen en göteborgstidning, om hvilken mycket kan sägas, men knappast att dess uppgifter i allmänhet utmärka sig för tillförlitlighet.

Det förvånade mig så mycket mera att finna ett sådant aktstycke i den ärade statsutskottsledamotens hand, som han dervid bland åtskilligt annat äfven sökte bevisa, att icke ens veden blifvit dyrare, utan till och med vore billigare än i den dyra förfärliga tiden på 1870-talet. Detta står dock i den allra skarpaste strid mot hvad han sjelf varit med om att utan reservation underskrifva, då nemligen statsutskottet i början af sin framställning yttrar, "att utskottet har funnit, att en prisstegring inträdt å tjenstefolkslöner, liksom öfver hufvud å allt arbete, å bostadshyror, särskildt i Stockholm och de norrländska städerna, samt å kol och ved". Här gäller verkligen den satsen, att den, som vill bevisa för mycket, bevisar ingenting. Och jag tror, att det hade varit bättre, om aldrig den framställningen hade kommit fram från den ärade statsutskottsledamoten, genom hvilken han ville försöka vederlägga en så sjelfklar, en så af alla vitsordad, känd och vittnad sak som att vi verkligen lefva i mycket dyra tider.

Detta har ju också, såsom redan framhållits, af utskottet blifvit påpekadt. Utskottet säger emellertid, att tillräcklig anledning icke derigenom synes föreligga för staten att träda emellan. Men denna sats om den tillräckliga anledningen står, synes det mig, i bra skarp strid mot utskottets föregående resonnement, när samma utskott talar om, att en stegring af lefnadskostnaderna inträdt i Stockholm sedan 1879 med, enligt en statistisk utredning, omkring 25 procent eller enligt Kongl. Maj:ts uppskattning ungefär 20 procent, hvarjemte utskottet omnämner, att Stockholms stadfullmäktige beviljat 15 procents förhöjning på stadens tjenstemäns löner utan att dock dermed alls hafva sagt, att stegringen i dyrtiden stannat dervid. När utskottet sjelf i början af sitt yttrande kommer med sådana siffror som dessa procenttal, synes det mig vara ganska djerft och ganska hastigt glömdt af utskottet att i slutet af samma utlåtande komma med det påståendet, att "tillräcklig anledning" icke synes föreligga att bevilja ett dyrtidstillägg; ty 25, 20, 15 procent äro siffror, som man efter min uppfattning har svårt att komma ifrån.

Nu skall jag för min del vara den förste att å andra sidan medgifva, att Kongl. Maj:t visst icke är utan skuld i det bedröfliga läge, hvori denna sak ligger. Ja, man skulle väl kunna våga påstå, att *lejonparten* af ansvaret för denna sak faller på Kongl. Maj:t. Det kan visserligen icke nekas, att vi här fått höra den ärade chefen för finansdepartementet utveckla ungefär samma synpunkter, som han för några dagar sedan framhöll i Första Kammaren. Men jag har verkligen föreställt mig, att icke ens han sjelf, kanske icke heller någon annan lär hålla före, att *detta* vore all den auktoritet, som en regering kan kasta i vägskålen, då det gäller att drifva fram en sak, som verkligen ligger denna regering om hjertat. Det har dock många gånger varit helt

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

andra krafter, som satts i rörelse från regeringsbanken. Men nu, när det gäller dyrtidstillägg åt de lägst aflönade statstjenarne, är det icke samma ifver, samma brådska som exempelvis för ett par år sedan, när två ministertaburetter, bland dem hans excellens statsministerns egen, kastades i vågskålen, för att ett enskildt bolag skulle just det året få fram en statsbana, som för dess intressen vore nödvändig. Icke heller har man anledning att hoppas, som en ärad vän och kamrat här i kammaren från landsorten sade mig här om dagen, att det nu skall lyckas regeringen att genom någon fyndig åtgärd reparera hvad den genom egen försumlighet och svaghet i motiveringen har kunnat fela — exempelvis genom att i detta fall komma med något nytt påfund à la sandblåstring i stället för smergling. Nej, här går det icke att komma med sådana saker. Statstjenarne få ligga så som regeringen bäddat åt dem. Och det synes, som regeringen skulle trots allt vara ganska *likgiltig* för hela denna sak. Jag kan icke hjälpa, om jag här får i tankarne det uttalande, som finnes i statsutskottets betänkande, der det heter, att utskottet håller före, att de högre aflönade tjänstemännen i *ungefär lika hög grad* som de lägre aflönade besväras af de stegrade lefnadskostnaderna. Detta är någonting, som efter mitt förmenande kan gifva klaven till åtskilligt af den intresselöshet för dessa saker, som försports vid denna frågas behandling. *Det* kan förklara, att Första Kammaren redan har till och med utan votering låtit de lägre statstjenarnes fråga falla. *Den* har icke künnt sig i sina närmast liggande intressen synnerligen berörd af denna fråga, såsom den nu blifvit framlagd inför Riksdagen. Men det skulle vara bedröfligt, om äfven Andra Kammaren i det fallet skulle visa samma stämning, samma känsla, att, då icke de allra högst aflönade kunna få någonting, egentligen hela frågan saknar hvarje intresse.

Hos mig har det väckt den allra största förvåning att finna det uttalande jag nyss citerade anfördt i utskottets utlåtande, utan att någon reservation bifogats ifrån representanterna för det landtmannaparti, hvars stora historiska uppgift dock varit att vara motståndare till och stäckare af den svenska byråkratien. Det har förvånat mig i hög grad att här finna landtmannapartiets ombud mangrant gå in på en sådan sats som denna, att, om icke de högst aflönade, dessa med 6, 8, 10 tusen kronors inkomst, skola få löneförhöjning, detta är ett skäl, hvarför man icke skulle gifva åt de svagast aflönade ett lönetillskott under dessa dyra tider. Den satsen vittnar om, efter min uppfattning, att landtmannapartiet äfven häruti har förlorat känningen med de djupa leden och icke längre har kvar samma ställning som representant för de många orepresenterade, som det en gång under sin glanstid hade.

Vi åter, som stå här såsom representanter, valda till större delen på arbetareröster, kunna icke annat än för vår del helt och hållet ställa oss solidariska med dessa de lägre statstjenarnes kraf på en förbättrad existens, när det visat sig, att den existens, som tillmätts åt dem förut, icke längre kan betrygga åt dem hvad den bör betrygga. Detta är efter min mening ingenting annat än en konsekvens af den satsen, som vi böra högt förkunna, att *staten bör vara mönsterarbets-*

gifvaren. Staten skall vara en sådan arbetsgifvare, som på ett fullkomligt tillfredsställande sätt behandlar sina arbetare, som går i spetsen, när det gäller tillgodoseendet af deras berättigade kraf och intressen, och icke begagnar sina stora resurser för att i stället hålla igen och hindra arbetareklassens utveckling till bättre lefnadsvilkor.

Detta är visst icke någon socialistisk sats enbart, om än den stämmer fullkomligt med nämnda åskådning, utan en sats, som synes mig stå endast såsom en konsekvens af den gamla, i alla samhällsordningar sunda och rigtiga regeln, som en gång uttryckts för adelns del med orden: Noblesse oblige. Det är ingenting annat man nu kräfver af staten som arbetsgifvare, än att den verkligen skall begagna sina resurser på rätt sätt, att den skall bortse från de synpunkter, som för enskilda arbetsgifvare ibland kunna vara afgörande, då de icke kunna följa med löneanspråk o. s. v. Ty staten behöfver icke tänka så. Den har att se till, att dess tjenare blifva rättvist och väl behandlade, få ordentlig lön för ordentligt arbete. Och när fluktuationerna på arbetsmarknaden nu bragt det derhän, att dessa lägsta statstjenares ställning icke längre kan sägas vara en sådan ordentlig lön för deras ordentliga och tunga arbete, då är det ock efter min mening statens ovilkorliga skyldighet att här bringa lättnad och rättelse, och det genast.

Nu kröp det emellertid fram, om jag får begagna det uttrycket, i en passus af den föregående talarens anförande, att det kanske icke vore så enbart ändå blott synpunkter af mera formel art, icke heller enbart detta ganska ytliga och lösliga resonnement, att icke någon stegring i lefnadskostnaderna kunde påvisas, utan det har varit en viss hänsyn till, såsom han sade, "andra arbetsgifvares bästa", som hållit utskottet tillbaka från att gå med på hvad regeringen här föreslagit. Jag anser, att staten, här representerad af statsutskottet, dervid är inne på en fullkomligt falsk väg. Det bör tvärtom vara för staten angeläget att se till, att den kan i detta fall gå berättigade anspråk till mötes; och så mycket mer är detta befogadt, som det alls icke gäller att skrufva upp lönerna *öfver* hvad enskilda arbetsgifvare för närvarande betala, utan endast att komma upp något så när *i nivå* med dem. Huru man då kan tala om, att staten skulle af hänsyn till andra arbetsgifvare behöfva hålla igen här, är för mig ofattligt.

Jag ber, innan jag alldeles lemnar den siste ärade talaren, dock få taga fasta på en sak, som jag tycker var riktig i hans anförande, nemligen att prisens uppskrufvande i mycket beror derpå, att mellanhänderna få för mycket. Jag tager så mycket hellre fasta derpå, som dermed ock vederlägges det från vissa håll ideligen upprepade talet, att det skulle vara "arbetarnes orimliga löneanspråk", som skrufvat upp prisen på allt. Det är alldeles riktigt, som han sade, att det beror mest på mellanhänderna. Vägen till att inskränka de härjningar, som härigenom förorsakas, är åter gifven i *konsumtionsföreningsrörelsen*. Jag hoppas dertför, att vi hädanefter få räkna herr Ivar Månsson och dem, som tänka lika med honom, såsom varma befrämjare af arbetarnes konsumtionsföreningar.

Ett godt har nog det svar, Riksdagen utan tvifvel kommer att

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

gifva, med sig, nemligen att äfven bland lägre statstjenare inprenta tydligt behovet och nödvändigheten af den *sammanslutning* i föreningar, hvarigenom de öfriga arbetarne hafva lyckats att förbättra sina vilkor och hålla någorlunda jemna steg med de stegrade lefnadskostnaderna. Att i det fallet Riksdagens förutsedda beslut och allt hvad härvidlag förekommit skall verka som en mäktig sporre på föreningssträfvandena, derom är jag lifligt öfvertygad. Men jag tror icke, att det skadat att till riksdagsprotokollet uttala detta, och jag hoppas, att det heller icke skall komma att mötas med några slags invändningar om att statens tjenstemän såsom sådana icke skulle vara befogade att åtnjuta den allmänt medborgerliga rätten att begagna sin föreningsrätt.

Visst är i allt fall, att dessa lägst aflönade tjenstemän och betjente i statens tjänst måste med harm och smärta säga sig, att det icke hjälper att vädja och petitionera, då de se att Riksdagen icke tager hänsyn dertill. Vi se, komma de att säga, att alla dessa våra kamrater omkring oss, som stå i samma lefnadsställning, lyckats förbättra den, tack vare sitt föreningsväsen. Vi ha negligerat detta och endast gått petitionsvägen. Nu se vi också följderna deraf. — Jag hoppas, att de också måtte draga konsekvensen.

När man nu skall komma till yrkandet, så är det emellertid svårt att säga, hvarpå det — såsom frågan nu ligger, tack vare regeringens och statsutskottets gemensamma ansvar — lämpligast bör gå ut. Helst skulle jag för min del velat yrka återremiss i syfte att få åtminstone de *lägst* aflönade grupperna af statstjenare redan i år försedda med ett skäligen lönetillägg. Detta hade ju kunnat bli en lämplig kompromiss, då det föreföll statsutskottets majoritet orimligt att helt och hållet gå med på Kongl. Maj:ts proposition. Men som saken för närvarande ligger, synes det icke återstå annat än att rösta för Kongl. Maj:ts proposition, derest man nu åtminstone vill åstadkomma en opinionsyttring. Den opinionsyttring genom återremiss, som här från auktoritativt håll föreslagits, synes mig knappast kunna vinna mera anslutning än hvad som skulle vara fallet med ett yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Och jag vill tillägga, att den förefaller mig — formelt taget — så pass olämplig, sedan Första Kammaren redan för åtskilliga dagar sedan fattat sitt beslut, att jag äfven ur den synpunkten hyser betänkligheter mot att anlita denna väg. Rösta vi deremot för Kongl. Maj:ts förslag, så skulle det åtminstone vara möjligt för oss att visa, huru många här i kammaren *genast* ville gå statstjenstemännens berättigade önskingar till mötes, huru många som ville, att de *just nu* skulle få hvad de nu behöfva, och icke röstade för uppskjutande deraf till en mer eller mindre oviss framtid.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis ingen utsigt, att Riksdagen gent emot ett nästan enigt statsutskott skulle bevilja de begärda dyrtidstilläggen eller ens någon del deraf.

Dock tror jag, att det finnes många af denna kammares ledamöter, som i likhet med mig äro fullt medvetna om behöfligheten af

att åtminstone något borde göras för att minska bekymren för de lägst aflönade bland statstjenarne.

Det må icke förtäckas mig, att jag då särskildt ömmar för den klass af statstjenare, som äro anställda vid statens jernvägar, och detta så mycket mer som en del enskilda jernvägar under förra året och innevarande år fastställt en lönestat, långt öfverstigande den, som nu gäller för motsvarande personal vid statens jernvägar, och jag anser att det är staten ovärdigt att vara njuggare än andra arbetsgifvare gent emot sina arbetstagare.

Under den tid vi varit samlade här ha vi ofta varit i tillfälle att så väl i tidningar som i bref från våra hemorter få underrättelser om de svåra snöstormar, som härjat i de olika landsdelarne och de rubbningar i jernvägstrafiken, som i följd deraf inträffat. Men kanske är det få af herrarne, som ha tänkt på hvilka vedermödor *de* måste utstå, på hvilka tågens säkerhet i första hand är beroende.

I likhet med hvad en ärad ledamot af Första Kammaren vid behandlingen af denna fråga anförde skall jag be att få påpeka, att särskildt lönerna inom jernvägsstaten nyligen reglerats i syfte att *nedbringa* utgifterna så mycket som möjligt. Det vore således icke i detta fall motiveradt, då utskottet påstode, att nu utgående löner bestämts med hänsyn till vexlande prisförhållanden. Om Riksdagen godkänner statsutskottets förevarande hemställan, inträder för jernvägsstatens män en situation, som är betänkelig, nemligen den, att de måste gå till sitt arbete i statens tjänst med missmod. Och till hvilket arbete? Jo, till ett arbete, som kräver friskt mod och själslugn. Endast några minuters grubbel öfver en bekymmersam existens kunde vålla olycka. Vi måste hafva ett godt arbete, men för att få detta måste arbetet betalas tillfredsställande

Herr talman, jag skall icke tillåta mig att vid frågans nuvarande läge framställa något yrkande.

Herr Sjö: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af talaren här midt emot, herr von Friesen, då han framstälde det yrkandet, att kammaren skulle återremittera detta ärende till utskottet för förnyad behandling. Jag får med anledning deraf säga, att jag tror, att utskottet icke, sedan Första Kammaren fattat sitt beslut i enlighet med dess förslag, kan afgifva annat utlåtande än att det skickar frågan tillbaka till kammaren med anhållan, att kammaren måtte fatta beslut. Jag tror för den skull, att det är bäst att nu afgöra frågan, det må nu bli på det ena eller andra sättet, genom bifall till utskottets hemställan eller genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Detta torde vara det reellaste, ty utskottet kan nog icke komma med annan hemställan än hvad jag antydt.

Hvad nu Kongl. Maj:ts förslag angår, så tager jag för afgjort, att herrarne litet hvar läst igenom detsamma, äfvensom utskottets hemställan, såsom ju hvars och ens pligt är att genomse de handlingar, som utdelas till oss, innan ärendena företagas till afgörande, och vi hafva väl därför, tror jag, hvar och en redan fattat vårt beslut. Men oaktadt detta torde det tillåtas mig att göra några erinringar.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Skulle Kongl. Maj:ts förslag gå igenom och bifallas, så kan det väl icke nekas, att en ofantligt stor massa oegentligheter skulle inträffa, och jag tror, att missnöjet skulle bli större än om utskottets förslag bifölles. Jag tror därför, att det vore lyckligare, om man bifölle utskottets förslag än om man bifölle den kongl. propositionen.

Utskottet har också anvisat den väg, hvarpå frågan bör lösas, i stället för att, såsom Kongl. Maj:t gjort, taga jemna procent och tilldela statens tjenare. Om man nu skulle bifalla Kongl. Maj:ts förslag, så skulle följden blifva den, att sådana embets- eller tjenstemän som landtbruksingenjörerna, som hafva en lön af endast 2,000 kronor, skulle få dyrtidstillägg, oaktadt deras inkomster, inberäknadt biförtjensterna, uppgå efter hvad uppgifvits till 8- å 10,000 kronor. Arkivarierna i hofrätterna, som ha en lön af 3,200 kronor, skulle få dyrtidstillägg, oaktadt de genom stämpelförsäljning förtjena omkring 4,000 kronor extra. Förste landtmätare, veterinärer och åtskilliga andra embets- och tjenstemän, af hvilkas inkomst den största delen består af provisioner och extra inkomster, skulle också få dyrtidstillägg, så snart de ha under 3,600 kronor i fast lön. Jernvägsstatens tjenstemän, d. v. s. alla af dem, som ha under 3,600 kronor, skulle få dyrtidstillägg, oaktadt deras löner reglerades för icke längre sedan än 1897 och sedermera ökades för en del af betjente 1893, och alltså faststälts så nyligen som för 2 å 3 år sedan. Tillägget för ensamt denna kår skulle uppgå till närmare 1,400,000 kronor. Så ha vi poststatens betjente, hvilkas löner höjdes för ett år sedan. Äfven de skulle få 20 procent i dyrtidstillägg. Många sådana oegentligheter förekomma. Det skulle bli, som man säger, kaka på kaka. Jag tycker, att detta icke är som det bör vara, utan att det vore bättre att, såsom utskottet har sagt, vidtaga en revision och göra ökning der, hvarest behof deraf föreligger, men icke i sådana fall, der det finnes ett sådant öfverflöd af inkomster som i dem jag nyss anfört och många andra, som jag icke uppräknat.

Eu stockholmsrepresentant har klandrat de siffror, som jag uppgifvit vid remissdebatten. Han menade väl, att de voro origtiga, men jag ber att få påpeka, att han icke vederlagt dem, och de kunna icke heller vederläggas. Hvad beträffar hans yttrande om de prisuppgifter, som representanten från Skåne anförde ur en göteborgstidning, så har jag läst dessa beräkningar, och icke annat än jag kan finna äro de rigtiga, och de ha icke heller af talaren på stockholmsbanken kunnat vederläggas. Hvad beträffar stockholmsprisen, så omnämnde jag, utgående från markegångsprisen, dessa under remissdebatten och skall därför icke beröra den saken vidare, men det kan ju hända, att äfven uppgifter å börs- och torgprisen här i Stockholm under tiden från det förra dyrtidstilläggets beviljande och till nu komma att framläggas af en annan talare. Alla dessa uppgifter visa ovederläggligen, att om man tager medelpriset på alla livvets förnödenheter, så kan man icke säga annat än att det nu är ungefär samma pris, som det var när det sista dyrtidstillägget gafs.

Herr Branting nämnde också, att staten borde vara en mönsterarbetsgivare för alla sina arbetare. Ja, jag tror verkligen, att staten

också är det och att man härvidlag icke kan i något enda hänseende klandra staten, utan att denna så långt sig göra låter fullgjort alla sina förpligtelser. Och jag skulle vilja se den enskilda person, som kan gå till väga på samma sätt som staten vid utdelandet af aflöningsförmåner och gifva både lön, tjenstgöringspenningar, arfvoden, ålders-tillägg och pensioner, det ena med det andra. Den enskilde arbetsgifvaren kan i något fall visserligen ett eller annat år aflöna sina arbetare rikligare, men å andra sidan kan måhända denne arbetsgifvare en dag komma i den ställning, att han icke kan löna ens sig sjelf, ännu mindre sina arbetare, sina tjenstemän. Dessa blifva då satta på bar backe, utan både lön och pension, då deremot staten, om någon dess tjensteman blir invalid, tager hand om honom och ger honom uppehälle. Jag skulle vilja se den, som kan säga, att icke staten, om en tjensteman, som blifvit ordinarie, blir oförmögen att tjenstgöra, tager hand om denne tjensteman och gifver honom pension eller på annat sätt försörjer honom. Det är således en betydlig skilnad mellan statens och den enskilde arbetsgifvarens förmåga att aflöna sina tjenare.

Nu vill man säga, att statens embets- och tjenstemän skola hafva dessa begärda 20 procent i dyrtidstillägg just emedan de äro i en ganska bekymmersam ställning. Jag vill nu icke precis motsäga de talare, som här hafva påstått, att dessa statstjenare äro i en sådan ställning; men jag hemställer till eder, mine herrar, huruvida det icke finnes en mängd andra, betydligt större samhällsklasser, hvilka också äro i eu mycket bekymmersam ställning och skulle behöfva hjelp. Jag ber att i detta fall få erinra, hurusom jordbrukareklassen i min hemort under sistlidet år fick sin skörd skadad, detta till följd af icke allenast skarp torka utan äfven frost. Dessa hade nu också haft skäl att komma och begära en förbättring i sina förhållanden, men de tige och lida i stället, de arbete och släpa för att draga sig fram och de tråla från morgon till qväll, dag ut och dag in, år efter år och få mer än någon annan draga dagens tunga och hetta. Med så mycket mera skäl vågar jag påstå detta, som jag umgås med folket under den tid jag är hemma och således känner till dess förhållanden. Härmed vill jag nu icke hafva sagdt, att detta är alla jordbrukares lott, utan jag menar företrädesvis de mindre bemedlade hemmansegarne, dermed likställda arrendatorer samt jordtorpare, hvilka i allmänhet föra en sträfsam och hård tillvaro, men dock, såsom jag sagt, arbete för att göra sitt bästa. Om man nu icke ser äfven dessa personer till godo, så kan det lätt hända, att de lemna fosterjorden, och de göra det äfven i otalig mängd. Och oaktadt herr von Friesens påstående, att medlen till tjenstemännens förhöjda aflöning skulle tagas af förefintliga besparingar, så blir det nog de nyssnämnda till staten skattskyldiga personerna, som få med sin skatt till staten bidraga till dessa dyrtidstillägg; jag vågar påstå det. Om tjenstemännen kan man säga, att de alltid vetat, när de sökt en tjenst, hvad lön dermed följt, äfvensom att deras lefnadsbehof det ena året kan blifva dyrt och det andra billigt.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Med anledning af hvad jag nu framhållit torde herrarne få gifva mig rätt derutinnan, att man icke får taga denna fråga så hett, som herr Branting gjorde det; men man måste i all ting gå försigtigt till väga, och så äfven i detta hänseende. Jag inser mycket väl, att det lyckligaste och bästa vore, om vi kunde medgifva och bevilja allt hvad Kongl. Maj:t begär, allt hvad embets- och tjenstemän begära och allt hvad i öfrigt man af oss begär; men vi hafva ett moraliskt ansvar, som hvilar på oss, i det vi ha fått det förtroendet att representera Svea rikets land, och därför måste vi se till, att vi så samvetsgrant och så insigtsfullt som möjligt söka bedöma och afgöra de frågor, som här förekomma till behandling, liksom hvad landet har för bärkraft till att åtaga sig sådana stora utgifter. Och när jag vill, så godt jag förstår, göra detta på samvete och ära, så kan jag icke komma till något annat resultat, än att den af utskottet anvisade vägen är den rätta, och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundell: Då jag fick höra talas om framställningen om dyrtidstillägg först i pressen och sedan i sjelfva den kongl. propositionen, så försökte jag göra klart för mig, huru pass berättigade dessa anspråk kunde vara. Bland annat skaffade jag mig då tillträde till en del tidningsårgångar från 1872, 1873 och 1874 och försökte ur dem att göra jemförelser med de nu gällande prisen.

En representant på skånebänken har talat om tidningen Göteborgs Aftonblad och dess uppgifter. En talare på stockholmsbänken har icke velat tillerkänna denna tidnings uppgifter någon vederhäftighet. Jag har mina uppgifter från annat håll, nemligen från åtskilliga stockholmstidningar, bland andra det liberala Aftonbladet, som den ärade talaren icke torde fränkänna allt värde, äfvensom från Nya Dagligt Allehanda. Socialdemokraten, som jag nu läser rätt ofta, kom icke ut på den tiden, åtminstone icke så pass regelbundet, att man kunde få några prisuppgifter i den.

Jag skall nu meddela, hvad jag erfor i dessa stockholmstidningar. Jag har tagit dem ur tidningarne på bestämd dag — jag kan uppgifva de ifrågavarande tidningsnumren, och de som möjligen tvifla på att mina uppgifter äro exakta, får jag hänvisa till dem. Så framt tidningarnes uppgifter äro rigtiga, så äro äfven mina uppgifter det.

År 1873 gälde *hvete* 23: 50 kronor per 100 kg., år 1874 23: 05 kronor pr 100 kg., nu åter endast 13: 50 å 14: 50 för samma quantitet, således knappt $\frac{2}{3}$ af hvad det då gälde. *Hvetemjöl* gälde 1873 34 öre och 1874 35 öre; nu gäller det endast 22 å 23 öre per kilo, alltså äfven det ungefär $\frac{2}{3}$ af priset 1873 och 1874. *Rågen* gälde 16: 25 kronor pr 100 kilogram år 1873 och 16: 70 kronor år 1874, nu deremot endast 13: 50 å 14 kronor, visserligen icke så mycket lägre som hvetet, men i allt fall betydligt lägre. *Korn* gälde 16, 17 å 18 kronor per 100 kg., nu endast 10: 50 å 12 kronor, således äfven det betydligt lägre. *Rågmjöl* kostade år 1873 15: 5 öre per kg, var 1874 uppe vid 18: 5 å 18: 8 öre pr kg. Nu gäller det endast ungefär 16 öre pr kg. *Hafren* gälde 1873 något öfver 12 kronor, den har

nu vissorligen i Stockholm stått högt, men icke högre än 1873 och 1874. *Kaffe* noterades år 1873 till 1: 95 à 2: 04 kronor pr kg., följande året hade det stigit till 2: 14 à 2: 36 per kg., nu deremot är priset för motsvarande kaffesort endast 85 à 95 öre. *Socker* gälde 1873 1: 04 kronor, gick ned något år 1874 — till 0: 99 à 1: 01 kronor — och kostar nu icke mer än 59 à 60 öre per kg. *Fotogen*, som 1873 be-tingade ett pris af 34: 4 — 36 öre per liter, kostar nu endast 15 à 16 öre litern, således betydligt mindre än hälften.

Nu har det talats om att åtminstone *vedprisen* skulle vara betydligt högre nu än då, men af dessa prisuppgifter finner man, att björkveden år 1873 kostade 32 à 33 kronor famnen. Nu har den vissorligen i år varit uppe vid 32 à 34 kronor, således ungefär samma belopp, men jag har sett, att den sedermera varit nere vid 28 kronor pr famn. Och priset på *stenkol*, som dock nu är exceptionellt högt, öfverträffades likväl år 1872, då priset var 26 shillings per ton. Så högt pris har det icke varit nu.

Jag tror således, att om man tager prisen i betraktande, voro de fullt ut lika höga då som nu, ja, i de flesta fall till och med ännu högre.

Ett slags pris, nemligen prisen på den lägre arbetskraften, tjenarelöner och dylikt, äfvensom hyrorna kunde man emellertid icke få reda på genom jemförelser med då och nu gällande börs- och torgrpris. Jag medger också, att priset på den lägre kroppsarbetskraften och tjenarelönerna nog är betydligt högre nu än på den tiden. Men icke behöfva tjenstemännen begagna sig af deras biträde i så stor utsträckning som nu ofta sker. Detta är kanske ett område, der tjenstemännen utan skada för det allmänna kunde i någon mån inskränka sig. Många tjenstemannafamiljer, som nu hafva 2 eller 3 tjenare, tror jag mycket väl skulle kunna nöja sig med endast en, till mycken fromma för landsbygden. Nu är det ju så, att alla tjenare draga sig in till städerna, der de flesta tjenstemän äro boende. Tjenstemännen ha god råd att giwa dem högre löner för litet arbete, och en mjölkpiga på landet är det därför nära nog omöjligt att få, ty till städerna, der arbetet är lättare, draga sig arbetskrafterna från landet.

Det kan också göra mycket, huru man ställer sin hushållning. Det förhåller sig nog så, att under den starka sänkning af prisnivån, som egde rum under slutet på 1880-talet, många medlemmar af såväl tjenstemannaklassen som andra klasser, der man har fast aflöning, lärde sig att ställa sin hushållning på sådant sätt, att den blef mycket dyrbarare än nödigt.

Såsom exempel på huru olika hushållningen kan ställas, vill jag säga, att en af mina bekanta, en arbetare i Kalmar, sade mig, att därför att hans hustru sjelf bakade sitt bröd, kunde han lika lätt uppfostra två barn mera än en af hans grannar, som dock hade precis samma dagaflöning som han, och så kan det nog äfven vara med tjenstemännen i många fall.

Det var en talare på trelleborgsbänken, som nyss talade om den genomusla ställning, som våra elementarlärare hafva, och han menade,

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

att de vore allra sämst ställda af hela tjenstemannaklassen. Jag kan emellertid åberopa ett yttrande af en elementarlärare, som sade, att de ha det mycket bra, om de hushålla; lönerna räcka ganska bra, och jag känner personen i fråga så väl att jag vet, att han hvarken lefver dåligt eller på biförtjenster eller gör skulder, men, som sagdt, han förklarade, att lönen ganska godt räcker till.

En annan omständighet, på hvilken jag ber att få fästa uppmärksamheten, är presterskapets löneförhållanden. Presterna hafva ju i allmänhet sina löner ställda i naturaartiklar, och de skulle väl då hafva det alldeles utmärkt bra stäldt, om prisen på lefnadsförnödenheter äro så dyra. Men herrarne torde ha hört, hvad det lägre presterskapet säger om sina löner. Herrarne torde alla ha sett de broschyrer, som utdelats här i kammaren, och hvari redogöres för det lägre presterskapets förhållanden. De få betänka sig flere gånger, om de ha råd att skicka af ett bref och sätta på ett frimärke, heter det bland annat i dessa broschyrer. Och jag tror, att deras anspråk på högre lön är fullt ut lika berättigadt som andra tjenstemäns.

Jag uttalade mig nyss om de lägre arbetskrafternas daglöner och särskildt tjenarelöner och yttrade, att konjunkturerna verkligen voro sådana, att de fått mycket högre löner. Detta erkändes också af landtmännen och af de förvaltande embetsverken i landsorten, då fråga var om ersättning till rust- och rotehållare, då det var fråga om underhåll och anskaffande af manskap till armén, men när sedan embetsverken här i Stockholm skulle afgifva utlåtande om saken, så förklarade de, att det alls icke blifvit några högre kostnader för dessa personer, som skulle prestera material och manskap till krigsmagten. De satte ner den beräknade högre ersättningen åt rust- och rotehållare och påstodo, att det icke var några högre pris gällande, och att man därför icke behöfde betala högre.

Förhållandet är nog så, att det icke precis är de dyrare tiderna, som föranledt anspråken på lönetillägg, utan det är hufvudsakligen de stegrade lefnadsanspråken, som äro orsaken. Det är dessa, som härvidlag hafva den största betydelsen. Nu är det äfven efter mitt förmenande nog så, att statens tjenstemän visst icke ännu ha sämre än hvad de enskilde hafva det, trots allt hvad de anföra i detta fall.

Det var en talare på stockholmsbänken, som nämnde, huru länge statens tjenstemän få gå och vänta på sina beställningar. Ja, jag tror, att detta är en af de svåraste olägenheterna för statens tjenstemän. Men det är ju så, att statsbefattningarne äro så lockande, att en massa unge män kasta sig in på den banan för att få del af denna fasta och goda statens kaka. Det är därför önskligt, att icke allt för många genom höga löner lockas in på den vägen. Det vore en väsentlig skilnad, om man kunde få en ordinarie plats vid 25 eller 30 års ålder eller om man skall behöfva vänta, till dess man hinner 40 års ålder. Då har icke den bestämda lönen samma betydelse. Tjenstemannen har då en lång tid fått gå med små arfvoden och göra skulder för att kunna existera, och han behöfver då mycket stora löner för att kunna slå sig fram.

Det har talats om att mellanhänder vid försäljning af lifsmedel och andra förnödenheter taga så stor vinst. Det är nog sant, att så är förhållandet, och man ser nog af de uppgifter, man läser i tidningarne, att mellan torg- och minutprisen å ena sidan och börsprisen å den andra ligger en betydligt större skillnad nu än för omkring 25 år sedan. Jag tror emellertid, att det icke vore ur vägen, att statens tjenstemän sökte bereda sig en lindring i detta afseende genom att bilda föreningar för gemensamma uppköp, såsom arbetarne förut gjort på åtskilliga håll. I England har detta system utvecklats sig i ganska hög grad.

Det talades af den siste talaren på stockholmsbänken om huru arbetarne i industriens tjänst genom fackföreningar och dylikt hade beredt sig höga aflönningar, och han ansåg, att statens tjenstemän borde göra på samma sätt. Jag tror likväl, att tjenstemännen stå i en bra mycket bättre ställning än dessa lönearbetare. Och det är för öfrigt icke så alldeles säkert, att arbetarne beredt sig några vidare stora fördelar genom dessa fackföreningar eller genom sin organisation. Man ser ju i tidningarne, huru stor brist det är på arbete inom byggnadsfacket och inom byggnadsindustrien, och det ser nästan ut, som om dessa organiserade arbetare genom sina tilltag skulle ha ställt det för sig så här i Stockholm, att de hvarken få arbete eller bostäder, enär det blir för dyrt att bygga hus. Jag tror därför icke, att fördelarne äro så obestriddliga äfven i det afseendet.

Jag är öfvertygad om att det resultat, hvartill statsutskottet har kommit i sin undersökning af frågan, nog är det riktigaste. Jag tror, att i vissa fall ett lönetillägg kan vara berättigadt, om än prisen icke hafva blifvit väsentligt högre än hvad de voro för 25 år sedan, och att man äfven får taga i betraktande, att lefnadsanspråken nu äro större än förr. Men anspråken äro oftast öfverdrifna.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Det kan möjligen förefalla en och annan, som om för många talare på stockholmsbänken uppträdde i denna fråga. Men detta har sin naturliga förklaringsgrund deri, att just i Stockholm de lägre statstjänarnes aflöningsförhållanden äro de kanske mest ömmande och att de största missförhållandena råda just i sjelfva hufvudstaden. Detta är också af utskottet erkänt.

Till en början skall jag be att till bemötande få upptaga ett uttalande af den siste talaren, nemligen då han gjorde en jämförelse mellan de varupris, som rådde år 1874, och de nuvarande. Jag tror, att denna jämförelse icke håller streck, af det skälet att just år 1874 inträffade, såsom herrarne torde veta, en alldeles exceptionel stegring uti alla prisförhållanden. Om man i stället gör jämförelse mellan å ena sidan de nuvarande prisen, å den andra de pris som rådde under de första åren på 70-talet eller de närmast efter 1874 följande åren, så skall man nog finna, att sistnämnda pris voro väsentligt lägre än de nu rådande. Jag tror därför att den jämförelse, som

*Angående
dyrtidsillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

den ärade talaren gjorde, som sagdt, icke är hållbar. För öfrigt glömmes samme ärade talare, att penningvärdet sedan dess — eller år 1874 — betydligt fallit, och äfven detta är en sak, som man bör taga hänsyn till, då man anställer en jämförelse mellan 1874 och nu. Konsekvensen af hans jämförelse skulle väl för öfrigt vara den, att, eftersom prisen nu enligt hans mening äro betydligt lägre än år 1874, man borde vidtaga ett deremot svarande dyrtidsafdrag i tjenstemännens löner. Men detta kan väl knappast talaren vilja påyrka.

Jag hade från början icke tänkt begära ordet, utan instämman i det uttalande, som gjorts af en statsutskottsledamot på stockholmsbänken, herr Sixten von Friesen; men då det i hans yttrande fans en passus, hvilken jag icke kunde godkänna, så skulle jag nu vilja här framhålla denna min afvikande uppfattning. Jag instämmer, som sagdt, i allt öfrigt, som han här yttrat i denna fråga, men jag kan icke medgifva rigtigheten af hans uttalande, att det icke vore lämpligt att från statstjenstemännen utbryta vissa kategorier, hvilka skulle beviljas dyrtidstillägg, utan att, om dyrtidstillägg skulle medgifvas, detta borde — så vidt jag fattade honom rätt — blifva genomgående för alla statens tjenstemän. Jag för min del kan icke finna detta vara rigtigt och kan således icke instämman med honom härutinnan. Detta af det skäl, att det synes mig förefinnas en väsentlig skilnad mellan å ena sidan sådana statstjenstemän, som äro anställda uti, hvad jag vill kalla, de arbetande embetsverken, det vill säga sådana statens verk, der ett verkligen ansträngande arbete under en längre daglig arbetstid bedrifves, och å andra sidan tjenstemännen i sådana verk, der arbetstiden är betydligt kortare och der arbetsintensiteten ej heller är så stor som i de förutnämnda embetsverken. Om vi till exempel tänka på tjenstemännen i tullen eller i posten eller vid jernvägen eller i telegrafverket eller fångvårdspersonalen eller — något som ju särskildt framhållits — vid elementarläroverken, så får man väl erkänna, att det är en ganska väsentlig skilnad mellan dessa statstjenare och dem, som äro anställda i till exempel de centrala embetsverken, ty i de förra arbetar ju personalen sju, åtta eller kanske till och med nio timmar om dagen, hvarförutom det af dem kräfvades ett betydligt mera intensivt arbete. Å andra sidan hafva de tjenstemän, som äro anställda i vissa centrala embetsverk eller i statsdepartementen och äfven i länsstyrelserna och så vidare, en mycket kortare arbetstid, vanligen 4 å 5 timmar om dagen, och dessutom ett icke på långt när så intensivt arbete under denna kortare arbetstid. Jag tror således, att man med fullt skäl kan göra en skilnad uti ifrågakvarande hänseende mellan olika statstjenstemän, och det är just i denna punkt jag är af en annan mening än herr von Friesen. Om därför frågan varit tillräckligt utredd från Kongl. Maj:ts sida, och om statsutskottet varit tillräckligt intresserad i frågan, så borde man mycket väl kunnat göra en skilnad mellan olika kategorier af statstjenstemän och bevilja löneförhöjning åt de kategorier, som, enligt hvad man torde medgifva, på ett särskildt sätt göra skäl för en ökning i sina årsinkomster.

Det finnes dessutom en annan synpunkt, hvilken dock är svarare att rätt bedöma, nemligen tjenstemännens olika familjeförhållanden:

huruvida de äro gifta och ha många barn, eller om de eljest ha en stor familj att försörja. När det nu endast är fråga om en tillfällig löneförbättring under ett eller två år, så borde man kunna få taga hänsyn äfven till en sådan synpunkt, ehuru jag, som sagdt, medgifver, att denna fråga är rätt svår att afgöra.

Herr Ivar Månsson anmärkte, att han fann det vara orimligt att man, särskildt i fråga om betjente vid jernvägen och i allmänhet beträffande de lägre statstjenarne, ifrågasatte att höja deras lönevilkor med ända till 20 procent, under det att man för några år sedan här voterade om ett tillägg åt dem af endast 60 kronor om året i ett för allt. Jag undrar emellertid, om detta verkligen är något så orimligt, och jag skall be att få taga blott ett enda exempel och påpeka en enda faktor, som torde utgöra tillräckligt motiv, nemligen hyrorna. Om herr Ivar Månsson hade kännedom om förhållandena här i Stockholm eller om han vill taga reda på dem, så skulle han finna — hvad också förut här framhållits af en talare på stockholmsbänken — hyran för en lägenhet på 2 rum och kök i allmänhet uppgå till 400 å 450 kronor; längst bort i stadens utkanter kan beloppet väl gå ned till något derunder, men i regel är det 425, 450 eller till och med ända upp till 500 kronor, som en sådan lägenhet betingar. Om vi nu bortse från att till exempel betjente vid jernvägen i en del fall hafva fri bostad, dock icke alla — hvarom jag gjort mig förvissad — och i stället fästa oss vid det vanligaste förhållandet, att statens mindre löntagare sjelfva måste bestå sig bostad, så finna vi, att betjente i posten, i tullen och så vidare och, understundom, äfven i jernvägen med en årlig inkomst af omkring 700—900 kronor måste, om de ha en större familj och således icke kunna reda sig med mindre än 2 rum och kök, i hyra betala ungefär hälften af sin årsinkomst. Jag frågar då herr Ivar Månsson, om han verkligen anser det vara rimligt att ifrågasätta, att en sådan statstjensteman skall kunna existera på den andra hälften af sin årsinkomst och dermed bestrida alla sina öfriga utgifter? Jag tror icke, att någon, som känner till förhållandena i Stockholm, skall kunna påstå, att sådant är möjligt, och det är väl då icke så orimligt, om man för dessa lägre statstjenstemän, specielt dem i Stockholm, hvilkas förhållanden jag känner mera till, ifrågasätter någon liten dyrtidsförhöjning.

Herr Månsson yttrade likaledes, att man borde taga hänsyn till, att icke staten genom att bevilja dyrtidstillägg ökade svårigheterna för de enskilda arbetsgifvarne och dyrkade upp lönerna till förfång för dessa. Jag tror dock att denna farhåga icke är berättigad, ty dessa enskilda arbetsgifvare hafva ju redan ökat på lönerna för sina arbetare. Jag fäster härvid särskild uppmärksamhet vid att Stockholms stads arbetare, hvilka i mångt och mycket äro jemförliga med lägre statstjenstemän, hafva erhållit en löneförbättring af 15 procent, och liknande är ju förhållandet inom en mängd industriella yrken, inom hvilka arbetarnes löner påökats. Ja, äfven för jordbruksarbetarne hafva ju lönerna stigit ganska betydligt. Derfor är det enligt min åsigt staten, som i detta hänseende sitter i efterhand och är skyldig

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtids tillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

att nu höja sina tjenstemäns löner till hvad som är jemförligt med hvad öfrige arbetsgifvare betala.

Herr Sjö nämnde, att de smärre jordbrukarne hade det så särskildt svårt och att man af hänsyn dertill icke borde vara med om att bevilja löneförbättring till statens tjenstemän. Men först och främst kunna ju icke dessa jordbrukare i ringaste mån hvarken lida någon skada genom ett bifall till eller blifva hjälpta genom ett afslag å Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af ifrågavarande löneförhöjning; och för det andra hafva ju jordbrukarne redan fått sin löneförhöjning genom de införda skyddstullarne, och vid sådant förhållande böra de väl kunna vara nöjda dermed och icke missunna statens tjenare den löneförhöjning, som de äro i verkligt behof af.

I fråga om det yrkande, hvartill jag skulle vilja ansluta mig, medgifver jag mycket gerna, att den kongl. propositionen i många afseenden är otillfredsställande och att särskildt den förebragta utredningen är mycket klen. Äfven medgifver jag, att genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag väsentliga olägenheter och missförhållanden skulle inträda i fråga om den gräns, som är föreslagen. Jag instämmer till fullo i herr Brantings uttalanden om regeringens ansvar för att den icke tillräckligt beaktat denna fråga äfvensom för den bristfälliga utredning, som är åstadkommen, samt det ringa intresse, regeringen inlagt för att genomdrifva denna fråga; men å andra sidan tror jag, att, då det endast är fråga om en opinionsyttring, man mycket väl kan rösta för bifall till den kongl. propositionen. Det lär väl vara klart, att det icke kan blifva fråga om ett faktiskt genomförande af densamma redan i år, utan att det endast blir en opinionsyttring, och då synes mig, att denna opinionsyttring lämpligast kan göras genom en anslutning till den kongl. propositionen. För min del har jag visserligen icke något emot att ärendet återremitteras, men då det från utskottets sida försäkrats, att en återremiss icke kan leda till något förnyadt förslag från utskottets sida, så kan jag icke se, att en återremiss tjenar till något. Jag skulle icke heller hafva något emot att ansluta mig till herr Waldenströms motion, som särskildt tillgodoser betjenteklassen och de lägst aflönade tjenstemännen, och för den händelse det blifver någon votering särskildt om detta förslag, skall jag med nöje ansluta mig till detsamma.

På de af mig nu anförda skäl och då det såsom sagdt endast är fråga om en opinionsyttring anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr von Schéele: Herr talman! Man må vara en aldrig så varm vän af den kongl. propositionens syfte, och jag räknar mig till en af dess allra varmaste vänner, så tvingar mig ändock rättvisan att icke höja min röst i den rigtning, som den siste talaren gjorde, då jag måste med mitt förstånd gifva rätt åt de af utskottet anförda skäl mot det kongl. förslaget. Jag tror att man bör stanna vid, att diskussionen får utgöra en opinionsyttring, hvilken i sin mån kan vara vägledande för Kongl. Maj:t vid uppgörande af det förnyade förslag, som det ju är att hoppas skall vara ett förvänta redan vid nästa

riksdag. Härvid har ju hvar och en krafven inom sin särskilda sfer att häfda.

Hvad då närmast åligger mig att taga hänsyn till, det har redan blifvit påaktadt af en utaf de högre allmänna läroverkens tjenare, och jag skulle därför icke begärt ordet, om icke hans anförande blifvit på ett så öfverraskande sätt af en representant på kalmarbänken motsagdt. Att lemna detta uttalande utan gensaga, förefaller mig, skulle på den plats, jag bekläder såsom eforus för högre läroverk, vara oförsvarligt. Jag vill icke bestrida möjligheten af — och det förhåller sig naturligtvis så som det af en aktad man framstålts — att en lärare yttrat sig på det sättet, ty vi veta ju, huru anspråkslösa dessa understundom kunna vara, men att detta yttrande skulle kunna läggas till grund för bedömandet af elementarlärarnes ställning öfver hufvud, det bestrider jag bestämdt. Vi hörde nyss af en militär här uttalas, att det i denna kammare icke lär finnas någon, som icke obetingadt medgifver det berättigade i de anspråk, som med hänsyn till elementarlärarne framstålts. Gång på gång har förut under denna riksdag och äfven i dag ifrågasatts att särskildt beakta deras behof och den ofafvisliga nödvändigheten att ofördröjligen tillmötesgå dessa. Jag vill dock icke göra något yrkande på en sådan utbrytning, då jag känner de tryckande behofven jemväl hos andra statens tjenare, icke blott de lägst aflönade militärerna, utan namneligen telegrafpersonalen och tjenstemännen vid jernvägarna. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på huru tungt de måste känna det, att man gång på gång gifver erkännande åt det berättigade i deras anspråk, men stannar dervid. I ganska vidsträckta kretsar har ock den föreställningen gjort sig gällande, att detta skulle bero på ett hemligt samband mellan läroverksreformen och deras aflöning. Och detta har ju måst förefalla dem bra orätt; ty det är ju icke de, som bestämma öfver huru våra läroverk skola reformeras. Om man verkligen erkänner, att deras ställning är utomordentligt tryckt och svår i ekonomiskt hänseende, kan det då väcka undran, att de känna det bittert att få personligen lida därför, att läroverksfrågan ännu icke är löst? Här om någonsin gäller att gå from sounds to things, från ord till sak, och jag anhåller vördnadsfullt, att vid den löneroglering, som väl till en del kommer att ifrågasättas vid nästa års riksdag, man måtte utan bidan på läroverksfrågans lösning taga hänsyn till den rent af obilliga ställning, hvori elementarlärarne befinna sig.

Detta är icke endast en gärd af rättvisa mot dem, utan det är äfven en klokhetsåtgärd från landets sida. Ingen har väl större frestelse att blifva ensidig än den, som dag efter dag, år efter år har en sådan sysselsättning, och det har ju nästan öfvergått till ett ordspråk att tala om en magister såsom en den der har lätt att blifva litet konstig. Om nu så är, att en sådan fara förefinnes, så behöfver han framför andra att försättas i ett läge, som motverkar detta. Dertill hör först och främst, att han icke behöfver känna sig orättvist behandlad, och detta icke blott i ekonomiskt utan tilika i socialt hänseende, men derjemte att det möjliggöres för honom att lefva familjelif. Allt flere och flere elementarlärare finna sig icke kunna förr

Angående
dyrtdstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjenste.
(Forts.)

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

än de blifvit ganska långt i åldern framskridna inträda i äktenskap, och hvilken inverkan detta har på en barnalärare, må väl hvar och en förstå, icke endast ur den allmänna synpunkten af det jennmod och den harmoni, som familjelifvet såsom knappast något annat för-
mår frambringa, utan äfven ur speciellt pedagogisk synpunkt, då den som sjelf är fader gemenligen kan bäst bedöma ett barns behof af vederqvickelse och hvila, ja äfven dess felsteg.

Innan jag slutar, vill jag hemställa, att man, när fråga blir om en löneroglering för de lägst aflönade tjenstemännen, icke måtte glömma hvad som i lördags med så mycken styrka i denna kammare framhölls, nemligen att också presterna äro statens tjenare. Jag sökte då göra gällande, hurusom de icke blott och bart äro detta, utan i första rummet kyrkans, men äro de nu tillika statens tjenare, och det nekar väl ingen, så bör det äfven vara statens pligt att icke heller i fråga om dem endast se tiden an med hänsyn till den komité, som för närvarande arbetar, och de möjliga resultaten af dess verksamhet, utan att betänka, hurusom jemväl de hafva ett trängande behof af löneförbättring, och att ett uppskof är för dem af allra största betydelse, äfven om det endast gäller ett eller annat år. Det finnes väl ingen tjenstemannaklass, som med hänsyn till föregående studier och vigten af dess verksamhet, är så svagt aflönad som Sveriges prester. Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Göransson: Jag vet mycket väl, att man icke blir populär genom att uppträda och tala för statsutskottets förslag, men äfven med denna risk kan jag icke underlåta att yttra några ord.

Jag vill nu icke uppehålla mig vid de oegentligheter och ojemnheter, för att icke säga orättvisor, som skulle blifva en följd af bifald till den kongl. propositionen, ty derom är redan förut tillräckligt taladt. Icke heller vill jag synnerligen mycket ingå på den frågan, huruvida de nuvarande prisen på lifsförnödenheter m. m. äro högre än vid den tid, då lönerna reglerades, ty äfven derom har här tillräckligt talats. Jag vill dock icke bestrida, att åtskilligt, såsom t. ex. ved, hyror och tjenstfolkslöner stigit, synnerligast i Stockholm. Man har nu i dag talat så mycket om de dyra tiderna, och särskildt de personer, som yttrat sig för dyrtidstilläggen, hafva starkt betonat, att för närvarande allting är så dyrt, men jag har icke hört någon af dessa herrar tala om de tider, då allting var så billigt, t. ex. i midten af 1890-talet. Jag utgår från den föreställningen, att, då en löneroglering skall verkställas för en tjenstemannaklass, man icke kan taga hänsyn allenast till det år och de förhållanden som äro rådande, då denna löneroglering fastställes, utan att man jemväl måste fästa afseende vid förändrade konjunkturer, såväl uppåtgående som nedåtgående. Så har man också enligt min tanke gått till väga, då lönerogleringarna i slutet af 1870- och början af 1880-talet fastställdes. Det har funnits tider, då prisen varit väsentligt lägre än de voro just då dessa löner reglerades, men derom har man nu icke yttrat ett ord. Jag tror att, då en tjensteman befordras till sin tjänst, han bör vara beredd på blifvande vexlingar såväl uppåt som nedåt, och derfor kan jag icke underlåta att uttala min förundran der-

öfver, att man, så fort det visar sig, att prisen ett eller annat år blifva högre, strax är färdig att klaga. Skall man nu höja lönerna, då prisen stiga, så bör detta naturligen leda derhän, att man skall sänka lönerna, då prisen blifva lägre än de voro då lönerna bestämdes. Detta vore enligt min tanke konsekvent.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Det förefaller mig därför, som om man kunde vänta åtminstone ett eller annat år med beviljandet af dessa dyrtidstillägg för att förvissa sig, om de nuvarande förhållandena blifva permanenta. Om så icke sker, så är det ju öfverflödigt att vidtaga några förändringar.

Man talar så mycket här om dessa små, dessa betryckta små, och det är ett ord, som jag väl vet väcker anklång. Men jag tror, att det finnes andra små än dessa små tjenstemän, som man här talar om, jag menar de mindre jordbrukarne, som icke hafva någon binäring utom sitt jordbruk, och som icke hafva någon skog till afsalu. Jag tror, att, om man ville jemföra deras ställning med ställningen hos de tjenstemän, som det här är fråga om, den icke skulle befinnas synnerligen afundsvärd. Man säger visserligen, att deras produkter hafva stigit. Det hafva de gjort i någon mån. Men det är ingenting i jemförelse med ökningen af produktionskostnaderna, eller hvad de få betala i högre arbetslön till sitt folk, och förhöjda pris på arbetsmateriel. det är jag öfvertygad om. Jag tror därför, att de för närvarande befinna sig i en ganska dålig ställning.

Man säger, att det nu icke är fråga om dem, och att man icke skall neka några att få löneförbättring, därför att man icke kan bereda alla detsamma. Derjemte säger man, att denna sak kan hjälpas på sådant sätt, att ingen behöfver göra någon uppoffring.

“Man skall taga af besparingarna“ har det yttrats af en talare på stockholmsbanken. Det vet jag också. Men om man tager af besparingarna inemot 5 millioner kronor, så äro de väl borta i alla fall; och om det skulle visa sig, att vi icke allt fortfarande få njuta sådana gyllene öfverskottstider som nu, kan det hända, att det vore bra att hafva litet kvar. I alla fall hafva dessa medel, om de icke komma att tagas ut som direkt skatt nu, likväl på något sätt förut uttagits af det skattdragande svenska folket, antingen på direkt eller indirekt väg, det tror jag icke kan förnekas.

Man talar om de höga hyrorna här i Stockholm. Nåväl, det kan vara sant; men det beror på hvar och huru man bor. Vill man bo i de allra nyaste husen med alla möjliga bekvämligheter och lyx och i de dyraste stadsdelarne, tror jag nog, att hyran stigit med 20, 30 ja kanske 40 procent. Men jag föreställer mig, att dessa lägre tjenstemän borde kunna vidtaga samma åtgärd, som en mindre jordbrukare får göra, om han får missväxt eller dålig skörd ett eller ett par år. Han får lefva sparsamt, icke köpa allt, som han köpt förut, inskränka sig på alla sätt och hoppas, att det skall blifva bättre år. Men icke kan han få gå och begära hjälp för det. Så går det äfven an att göra med afseende på bostäderna. Om man haft 4 eller 5 rum förut, kan man få inskränka sig till två eller tre och reda sig ändå. Har man bott i en dyr stadsdel förut, kan man flytta till en annan stadsdel, der det är billigare. Så får privatmannen i allmänhet göra, när han

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

kommer i eu betryckt ställning. Jag tror icke det är så farligt med afseende på hyrorna. Jag bor nu för egen del billigare här i Stockholm än för 20 år sedan; men det beror på *hvar* man bor.

Emellertid tror jag, att, om det kongl. förslaget skulle bifallas, missnöjet icke dermed skulle lägga sig, utan kanske snarare blifva större på grund af de ojämnheter och orättvisor, som skulle blifva en följd deraf. Jag kan därför icke finna annat, än att man för närvarande bör se tiden an. Och om det skulle visa sig, att fortfarande dessa dyra tider, som jag icke vill bestrida att de till någon del inträdt, blifva bestående, då hoppas jag, att regeringen kan komma med ett förslag, som är mera tilltalande och mera tillfyllestgörande än det nu framlagda.

Och jag kan icke tro, att man med skäl kan påstå, att det är så stor nöd, att det skulle vara en sådan våda att dröja ett år, som man här förespätt.

Det har här yrkats på återremiss till utskottet. Då jag i likhet med en föregående talare icke kan finna, att en återremiss skulle leda till vidare åtgärd än att utskottet skulle återkomma till kammaren och begära, att kammaren skulle fatta beslut, vet jag icke, hvad det skulle tjena till att återmittera frågan, synnerligast då man vet, att Första Kammaren redan har bifallit utskottets förslag. På grund häraf, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Boström: Det har blifvit framhållet mot den kongl. propositionen från flera håll, att den icke är tillräckligt utredd och att den gifver anledning till anmärkningar. Jag kan ju icke neka till, att till en del så kan med rätta sägas. Men jag ber att få erinra, under hvilka förhållanden denna proposition har tillkommit. Framställningarna om dyrtidstillägg inkommo till Kongl. Maj:t på hösten, den ena efter den andra i stora hopar. Det var nödvändigt för regeringen att först samla dem för att få ett begrepp om deras omfattning och konstatera, i hvad mån prisen verkligen hade stigit, och först sedan fatta beslut. Tro herrarne att det gått så fort att åstadkomma denna utredning? Statsutskottet har antydtt lämpligheten af en lönereglering, men de, som varit med i Riksdagen någon längre tid, veta, hvilket arbete det drager att göra en lönereglering endast för ett embetsverk; huru mycket mera, då arbetet skulle gå ut öfver alla! Skulle man väntat, tills man hunnit göra en fullständig lönereglering, så är det gifvet, att detta hade varit detsamma som ett uppskof på lång tid.

Det var således nödvändigt att bestämma en gräns, der man skulle stanna. Nu säger man, att det var en underlig gräns, 3,000 kronor eller med dyrtidstillägget 3,600 kronor. Men man skulle naturligtvis någonstädes sätta den; och vi satte den der, därför att inkomster, som icke voro högre, äfven med bästa vilja i verlden icke kunde gifva tillfälle till några nämnvärda besparingar.

Det kunde också enligt min öfvertygelse icke skarpare betonas, att det var fråga om endast ett tillfälligt lönetillägg, än genom att gifva det endast för detta år 1900 och låta pengarna förskotteras.

Och man gjorde så, därför att de föreliggande fakta icke gäfvö tillräcklig anledning att tänka på någon löneereglering. Förhållandet är nemligen, att af lifsmedlen somliga stigit och andra fallit; och jag tror icke det är någon så synnerlig skillnad mellan stegring och sänkning. Men å andra sidan är det alldeles obestriddigt, att en högst väsentlig stigning inträffat för bostäder. Det är icke så, som herr Göransson sade, att man kan flytta från de finare stadsdelarne, de finare husen, till billigare bostäder. Ty flertalet af de personer, som här skulle afses, finnas minsann icke i de finare stadsdelarne eller de finare husen. För dem är det af vigt att få billiga bostäder. Och det är äfven det ett faktum, att just dessa billiga bostäder hafva mest stigit i pris.

Så kommer härtill den ofantliga stegringen i pris på bränsle, som ju har en sådan betydelse i vårt klimat. Och då var det gifvet, att man måste försöka genast hjälpa något af det myckna, som behöfde hjälpas.

Det förvånar mig, upprigtigt sagdt, icke så mycket, att i synnerhet landtrepresentanterna sätta sig mot denna sak. Ty det är ofta så med dem, att de icke beräkna, hvilka fördelar de hafva så att säga oköpdades på landet. De beräkna ofta icke den fördel, de hafva af bostad och kanske icke heller af bränsle, då ju med bostaden ofta följer bränsle oköpdades. Och det är just dessa två poster, som för dem, hvilka tvingas att bo i städerna, ställa sig som de största utgiftsposterna.

Nu har man sagt, att genom ett bifall till den kongl. propositionen skulle uppkomma så ofantligt många ojemnheter, ja, orimligheter, hvilket anmärkts af statsutskottet och äfven upprepats af herr Sjö, t. ex. rörande aktuariet i hofrätterna och landtbruksingenjörer m. fl. Då det nu gäller en summa af 4,600,000 å 4,700,000 kronor och då det högsta beloppet för någon skulle blifva 600 kronor, men den största delen skulle få väsentligt mindre, så följer deraf, att det rör sig här om 8 å 9 tusen personer, tjänstemän och betjente. Är det icke då obilligt och rent af hårdt, att, om I kunnen visa på att aktuarierna i de tre hofrätterna och ett dussin landtbruksingenjörer och väl ännu flere dertill skulle få högst 600 kronor mera än dem borde tillkomma, för den skull låta tusental stå utan hvarje tillskott? Jag kan icke neka, att jag tycker det är en hård åtgärd.

Dessutom, hvad skola vi göra till nästa år? Det är omöjligt att hinna med en löneereglering. Möjligtvis kunna vi plocka ut en eller annan grupp, som icke bör få vara med. Men är detta af sådan betydelse, att herrarne därför böra låta hela saken falla?

Det har yrkats, att kammaren borde bifalla den kongl. propositionen såsom en opinionsyttring. Men, mina herrar, gören det icke som en opinionsyttring! Ty med en opinionsyttring köper man icke något bränsle och betalar icke någon hyra. Utan gören det för att ni må hjälpa en massa folk och derigenom föra förtröstan in i många hem.

Herr Elowson: Under dagens debatt har den ärade representanten från Konga härad anfört såsom stöd för sin mening en viss

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjente.
(Forts.)*

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

grundlagstolkning. Han uppträdde mot ett yrkande om återremiss och menade, att den skulle icke tjena till någonting annat än att utskottet komme in med ett memorial, hvori utskottet hemställde till Andra Kammaren att fatta beslut. Samma uppfattning har sedermera blifvit understödd af en talare på gefleborgslänsbänken.

Visserligen vet jag, att den grundlagstolkning, som dessa båda utskottsledamöter vilja göra gällande, har traditionen för sig, men jag vågar påstå, att den står i strid mot grundlagens bud. Enligt grundlagen åligger det utskotten att utreda ärendena; detta är utskottens hufvudsakligaste uppgift. Om en kammare remitterar ett ärende till ett utskott, företager utskottet också en utredning. Beträffande deremot en förnyad remiss har visserligen den traditionen gjort sig gällande, att en återremiss skulle icke föranleda någon utskottets åtgärd, för så vidt icke båda kamrarna fattade beslut derom. Men, mina herrar, denna tradition har icke på något ställe i grundlagen en bokstaf till sitt stöd. Deremot har den ett bestämdt grundlagsbud emot sig.

Det har förekommit, — jag vet det mycket väl — att, då en kammare återremitterat ett ärende, uti hvilket medkammaren redan fattat beslut, någon medlem af den kammare, från hvilken återremissen kommit, företagit sig att godhetsfullt lemna en ny utredning.

Detta är emellertid icke grundlagens mening. Grundlagen har i 63 § riksdagsordningen en bestämd föreskrift, huru i dylikt fall skall tillgå. Det synes mig, som om denna paragraf skulle vara skrifven just enkom för ett fall sådant som det föreliggande. Jag ber därför, herr talman, att få uppläsa första punkten af den nämnda paragrafen i riksdagsordningen.

“När fråga, hvaröfver utskott sig utlätit, till afgörande förekommer, eger kammaren att antingen genast, med bifall till utlåtandet eller utan afseende å hvad utskottet föreslagit, fatta sitt beslut, eller, om ämnet anses fordra ytterligare utredning, målet till utskottet återförvisa.“

Således, mina herrar, en kammare eger att återförvisa målet till utskottet. Och hvarför? Jo, “om ämnet anses fordra ytterligare utredning“. Hvilken skall då företaga denna utredning? Naturligtvis det utskott i sin helhet, till hvilket återremissen skett. Detta är en grundlagstolkning, som hittills icke gjort sig gällande; men om herrarne läsa igenom denna paragraf, skolen I finna, att det är den enda rigtiga.

Nu är det sant, att Första Kammaren i denna fråga fattat sitt beslut. Javäl, då kan utskottet, om frågan återkommer genom en återremiss från Andra Kammaren, gå in uti en utredning. Ty att å nyo företaga en sådan är utskottets grundlagsenliga pligt. Utskottet kan då resonera exempelvis på följande sätt: den ena kammaren har redan fattat sitt beslut; vi skola därför företaga en utredning just med afseende derpå; vi skulle kanske kunna företaga utredningen i det syftet, att det kommer till en sammanjemkning, eller också — om en sådan icke kan eventuellt komma till stånd — afgifva ett förslag, med ledning af hvilket den kammare, som ännu icke fattat något beslut i

hufvudfrågan, dock blir i tillfälle att göra det. Jag tror således, att kammaren bör hålla derpå, att en återremiss från en kammare till utskottet kan och bör leda till en ny grundlagsenlig utredning. Detta är åtminstone enligt min uppfattning riksdagsordningens bestämda föreskrift.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Det är åtskilliga anledningar under denna riksdag, som gjort att jag tror, att kammarens medlemmar böra vinnlägga sig om eugenomgående granskning af grundlagens bud. En sak är, såsom jag nyss påpekade, förbisedd. Den traditionen har gjort sig gällande, att en återremiss skall fordra båda kamrarnes sammanstående beslut för att leda till någon förnyad utredning af utskottet; men om man läser den af mig åberopade paragrafen i riksdagsordningen, torde en sådan mening icke kunna vidhållas.

En utskottsledamot, nemligen den högt ärade representanten för Onsjö härad, berörde också detta ämne. Han ingick emellertid icke uti en grundlagstolkning, utan han förmenade, att statsutskottet företagit en utredning af frågan och att det skulle möta stora svårigheter att verkställa en ny sådan. Detta kan måhända vara sant, men enligt min uppfattning är det utskottets pligt att försöka sig på en utredning, om nemligen kammaren återförvisar ärendet.

Jag skall därför, herr talman, med anledning af denna min uppfattning angående grundlagens bud be att få understödja det gjorda yrkandet om återremiss till utskottet.

Herr Hedlund: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen för att bemöta den anmärkningen, att så snart någon plats i statens tjänst vore ledig, samlades der ansökningar i stora högar. Jag skall be att få framhålla, att af dessa högar bör man icke låta bedraga sig.

Det finnes tyvärr ännu hos många af våra landsmän en viss svaghet för att välja embetsmannabanan, och kanske denna svaghet rent af är allra mest utpreglad hos dem, som icke känna sig på det sättet begåfvade, att de med framgång kunna skapa sig en karriär på annat håll. Äfven om embets- och tjenstemannalönerna äro ganska låga, är det därför mycket säkert, att der fortfarande skola ligga högar af ansökningar.

Men det är icke nog för staten att hafva många sökande att välja emellan; det är viktigt för staten att äfven hafva framstående och dugtiga sökande att välja emellan. Och detta riskerar staten i betydlig mån att gå miste om, i fall staten låter sina löner i allmänhet understiga dem, som äro gällande för de fria sysselsättningarna.

Jag vill nu icke inlåta mig på att anföra några skäl utöfver de många och uttömmande, som redan blifvit framlagda till förmån för en förbättring af våra lägre aflönade tjenstemäns och betjentes ställning. Jag vill dock tillägga ett, det nemligen, att år 1888 och år 1892 uttogos af stora samhällsklasser i vårt land högst betydliga billighetstillägg, och dessa billighetstillägg ledde i väsentlig mån till den dyra tid, i hvilken vi nu lefva och som framkallat begäran om dyrtidstillägg.

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
enstemän och
betjente.
(Forts.)

Då man har att göra sitt val mellan bifall till Kongl. Maj:ts proposition och herr von Friesens förslag om återremiss, förefaller det mig, såsom frågan nu ligger, vara ungefär likgiltigt, hvilketdera man väljer, eftersom det ändå lärer vara hopplost att kunna genomdrifva den kongl. propositionen. Under sådana förhållanden synes det mig för närvarande vara riktigast att genom ett beslut uttala sympati för saken och att för det beslutet söka samla så många röster som möjligt. Eftersom nu åtskilliga invändningar blifvit framställda mot den kongl. propositionen, och åtskilliga finnas, som icke skulle vilja bifalla den helt och hållet, torde man hafva flera röster att vänta till förmån för yrkandet om återremiss.

Det är på grund af dessa skäl, herr talman, som jag tager mig friheten anhålla om bifall till herr von Friesens yrkande.

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! Från olika håll har man uttalat sig för, såsom resultat af denna långvariga debatt, en opinionsyttring eller en yttring af sympati. Man har sagt, att en opinionsyttring kan gifvas genom bifall till statsutskottets förslag, genom återremiss och genom bifall till den kongl. propositionen. Om jag då skall skilja mellan dessa tre olika bud, har jag mot det första alternativet den erinran att göra, att jag med ett bifall till statsutskottets förslag uttalar mig för ett lönerегleringsföretag af ganska vidtutseende beskaffenhet och hvarmed jag således icke har på något sätt kunnat påskynda afhjelpandet af det behof, som för närvarande är mest angeläget och trängande. Hvad vidare beträffar ett bifall till den kongl. propositionen, skulle jag genom ett sådant binda mig vid densamma med de många och i mina ögon mycket väsentliga brister, som den företer, hvaremot jag genom ett bifall till herr von Friesens förslag om återremiss — denna också betraktad såsom en sympatisk opinionsyttring — skall hafva sagt ungefär följande: här föreligger ett angeläget spörsmål, som ju förr desto hellre *måste* lösas. Jag har då icke bundit mig vare sig vid det syfte, som ligger uti statsutskottets förslag, eller vid de med mycket skäl kritiserade detaljerna uti den kongl. propositionen. Oberoende af det antal röster, som det ena eller andra af dessa alternativ kan samla omkring sig, finner jag det således vara riktigare i sak att ansluta mig till det förslag, som blifvit framställt af min ärade vän och granne på stockholmsbänken.

Det är icke tvifvelaktigt, herr talman, — jag har derom haft alltför många muntliga och skriftliga vittnesbörd — att det nu i dessa dagar är mulet och mörkt i tusende svenska hem, därför att den förhoppning, man der hyst, från det att dyrtidstilläggsfrågan började att omtalas och från det att man fått höra, att Kongl. Maj:t framlagt en proposition i detta ämne, numera, sedan statsutskottet afgifvit sitt utlåtande och i all synnerhet sedan Första Kammaren fattat sitt beslut, ansetts böra helt och hållet öfvergifvas.

Det är icke rätt, såsom man från ett och annat håll har gjort, att för detta negativa resultat, som jag för min del högeligen beklagar, kasta större delen af ansvaret på statsutskottet. Alldeles icke. Man

har sagt, att statsutskottet skulle hafva kunnat omarbete den kongl. propositionen till ett tillfredsställande skick. Ja, det är visserligen min tanke också, att statsutskottet skulle ha kunnat göra detta, om ett vilkor vore för handen, som icke är det, nemligen att tiden kunde förutsättas rimligen räcka till under en fyra månaders, eller, låtom oss säga tre och en half månads riksdagssession. Men 'et är icke billigt att begära utaf statsutskottet, att det skulle hafva företagit och fört till ett lyckligt resultat ett så vidtutseende arbete under trängseln med alla de andra oräkneliga ärenden, som förelegat under denna korta tid. Nej, låt ansvaret ligga, der det rätteligen hör hemma, nemligen hos Kongl. Maj:t, som framlagt en oeffterrättlig proposition!

De anmärkningar, som statsutskottet framställt, äro sannerligen icke de enda. Jag kunde vara frestad att inlåta mig på en ytterligare kritik, men jag skall icke göra det, då kammaren utan tvifvel nu är trött vid denna diskussion. Jag skall blott med anledning utaf herr statsministerns anförande tillåta mig säga, att det dock icke var nödvändigt att, därför att gränsen måste sättas på något ställe, sätta den så, att den icke kunde efter olika, väsentliga, på frågan inverkan omständigheter vara flyttbar.

Jag skall taga ett exempel —, icke för att handla i strid med hvad herr statsministern nyss yttrade, nemligen att man icke på några få enstaka fall får grunda ett afslag — jag skall taga ett exempel, som karakteriserar ett mycket stort antal fall. Jag tager exemplet af en tjänsteman, som för några och tjugu år sedan fick en ordinarie plats uti första lönegraden, således med 3,000 kronors aföning. Han har efter respektive 5 och 10 år fått sina tvenne ålderstillägg, och han har sålunda för en 10, 11 eller 12 år sedan kommit upp till 4,000 kronor, det högsta han någonsin kan få, då han hör till en kår af stats-tjenare, der utsigterna till befordran för honom — en bland den stora hopen i den första lönegraden — äro absolut inga. Sedan han — en ung man — fick den ordinarie beställningen med 3,000 kronors lön, har han hunnit blifva så pass gammal och grå, att han kan räknas till "farbrödernas" kategori. Han har varit gift en längre tid och har några barn. Han är nu uppe på 50-talet med familj att försörja, och — jag kanske bör tillägga det — han tillhör ett embetsverk, der man icke sjelf reglerar sin normalarbetsdag efter godtycke såsom t. ex. uppe i departementena o. s. v. Han stannar vid de 4,000 kronorna, under det att nödvändigtvis — äfven oberoende af de stegrade lefnadsomkostnaderna — de oundgängligaste behofven ökas, så vida han icke vill afstå ifrån att gifva åt barnen den uppfostran, som skall sätta dem i stånd att försörja sig med någonting annat än det — förresten också osäkra — gröfre kroppsarbetet. Nå väl; jemför nu hans ställning med en — låt oss förutsättningsvis säga — i slutet af förlidet år till en första gradens tjänst med 3,000 kronors lön befördrad tjänsteman af omkring 30 års ålder. Denne senare skulle få 3,600 kronor med dyrtidstillägget efter Kongl. Maj:ts proposition, under det att den förre redan åldrande mannen med familj blott har — och aldrig kan komma att få mer än — 400 kronor mera än den, som tager de första stegen på den ordinarie tjänstemannabanan. Det är

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjänstemän och
betjentr.
(Forts).

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

sannerligen icke nödvändigt, herr statsminister, att, därför att man skall sätta en penningegräns, sätta den så, att hänsyn icke tages till så flagranta missförhållanden. Således säger jag ännu en gång: låt ansvaret stanna, der det rätteligen bör stanna, i synnerhet som jag tänker, att det der icke kommer att kännas alltför tungt. Regeringen har ju till sitt förfogande det historiskt berömda tvättfatet, som man tager fram för att säga: jag är oskyldig.

Någon ledamot af statsutskottet yttrade, att det vore i sin ordning att icke tänka endast på de små statstjänarne utan äfven på dem, som skola betala. Ja, huru rätt har han icke deruti! På dem bör kammaren tänka, när man vågar föreslå en nedsättning af mjöltullen; på dem bör kammaren tänka, då man föreslår nedsättning i eller ett afskaffande af tullen på amerikanskt fläsk. Det borde kammaren hafva gjort redan för länge sedan; och kammaren borde icke vara död för sådana påminnelser äfven nu. Det är alldeles riktigt; der träffa vi tillsamman, ehuru förfaringssätten äro olika.

Vi äro ense i princip och skilja oss — blott i praktiken.

Så bedröfvad jag än är öfver det negativa resultatet i statsutskottets utlåtande, bör jag emellertid negativa resultatet bekänna, att det icke har öfverraskat mig. Jag hade en ond aning härom, då jag fick den kongl. propositionen och läste igenom hvad den innehöll i dyrtidstilläggsfrågan. Jag sade mig då: Här äro många brister — de voro icke svåra att upptäcka — men kanske de kunna afhjelpas; dock lurar här en annan fara. — Och att denna min misstanke var befogad, har till öfverflöd bekräftat sig genom Första Kammarens beslut. Denna kammare, som eljest icke tvekar att på enskildt initiativ kullkasta Kongl. Maj:ts statsregleringar, att på enskilda motionärens förslag bevilja flere millioner än här är i fråga, den kammaren nekar nu till en kongl. proposition om ett dyrtidstillägg för en del af statens tjänare. Ja, det är just detta, som icke har öfverraskat mig, utan som jag förutsåg, därför att jag antagit, att tankegången på många håll varit denna: om vi nu bevilja det nödvändigaste för att afhjelpa de svåraste behofven, om vi i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag — mer eller mindre modifieradt — hjälpa de små löntagarne, då minskas utsigterna för det dyrtidstillägg, — detta snart förvandladt till löne-reglering — som vi framför allt anse nödvändigt, nemligen det för embetsmannaverldens öfverklass, hvilken på grund af de allra naturliga skäl har våra stora sympatier. Man skall då säga: Åh nej, de högsta departementstjenstemännen hafva 7,000 kronor, sedan de fått sitt ålderstillägg, och de äro i tillfälle att med denna statstjänst förena äfven någon annan statstjänst eller förena många inkomstbringande uppdrag, — detta så mycket mera som de sjelfva bestämma sin arbetstid — de komma då icke att omfattas af Andra Kammarens majoritet med de sympatier, som utan tvifvel äro att påräkna för embetsmannaverldens småfolk. Derför låtom oss vänta, låtom oss framtvinga en allmän löne-reglering. Då skola de, som tycka att de förra nu hafva nog och till och med i många fall öfvernog, tvingas af ren barmhertighetskänsla mot de små att vara med om en löne-reglering.

Derför, säger jag, har det icke öfverraskat mig, att utgången blifvit

sådan den blifvit. Hade sympatierna från Första Kammarens sida varit större för det nu föreliggande förslaget, så låter det ju tänka sig, att äfven Andra Kammarens ledamöter i statsutskottet — låt vara med risk af en icke alltför betydlig förlängning af Riksdagens sammanvaro utöfver den normala tiden — hade beslutat sig för att företaga en omarbetning af den kongl. propositionen. Nu har deremot enhällig likgiltighet visats från deras sida, som ännu aldrig hafva satt någon gräns för hvad de anse, att den kammaren bör bevilja, då det begäres af Kongl. Maj:t, och som icke satt någon gräns för hvad de anse, att man kan taga af svenska folket genom konsumtionsskatter. Att den kammaren i ett fall som detta sagt ett blankt nej till Kongl. Maj:ts proposition, det var, som jag redan nämnt, icke för mig någon öfverraskning, men torde för andra lända till en uppenbarelse.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Herr Lundell: Det var med anledning af talarens på gotlandsbänken anförande, som jag skall be att få säga några ord. Han kan visserligen hafva rätt deri, att det icke är någon tjenstemannakår, som har det sämre än elementarlärarne, och att de nog stå lägst på löneskalan i förhållande till de studier och de förberedelser, som krävas för deras tjänst. Men jag tror, att det till stor del är det förhållandet, att många andra tjenstemän med mindre kompetens hafva högre löner, som gör, att elementarlärarne äro missmodiga. Jag skall säga, att jag blef alldeles förvånad, då jag såg en uppgift, att en postmästare i en småländsk småstad hade 7,000 kronor i inkomst. Då kan man icke tänka sig annat, än att elementarlärarne med 3 à 4,000 kronor skola finna sig missmodiga. Men hvad jag å andra sidan bestämdt vidhåller är, att det icke egentligen kan sägas gå någon nöd på elementarlärarne med de löner, de nu hafva. Ty det skall vara väl situerade landtmän, som få föra ett sådant lefnadssätt, som elementarlärarne kunna föra äfven med deras nuvarande aflöning.

Herr Ericsson i Ahlberga: Herr talman, mina herrar! Med erkännande af att statsutskottet för sitt afslag har gifvit talande skäl, kan jag likväl icke i det skick, hvori frågan nu föreligger, vara med om rent afslag på Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror, att det skulle verka för mycket missmod hos de lågt aflödade tjenstemän, som nu en tid gått i hopp om att möjligen få sin ställning något förbättrad. Ty att de dyra tiderna icke skulle hafva haft någon egentlig betydelse för dem, går väl icke an att påstå. Säkert är, att rätt många kämpa med stora svårigheter; jag har haft tillfälle att skaffa mig kännedom om den saken. Jag tror därför, att det vore klokt, att man sökte göra något. Då jag af diskussionen fått den öfvertygelsen, att man inom kammaren ej kan vänta ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition och att en återremiss ej skulle tjena till annat än en opinionsyttring, synes det mig, som ett medlingsförslag vore lämpligt, så att man om möjligt försökte göra något för de lägst aflödade. Jag skall så mycket hellre våga mig på ett försök dermed, som jag redan hört, att mycken sympati här uttalats för dessa små, och jag ber därför, herr talman, att proposition måtte framställas på ett förslag af följande lydelse:

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Att statens tjenstemän och betjente, hvilkas löneinkomster understiga i stad 2,000 kronor och å landet 1,500 kronor, beredas ett dyrtidstillägg af 20 procent för innevarande år att utgå i enlighet med de grunder, som angifvits i det vid kongl. statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokoll den 8 sistlidne januari; dock så, att löneinkomster och dyrtidstillägg tillsammans ej öfverstiga i stad 2,000 och å landet 1,500 kronor, äfvensom att Riksdagen ville medgifva, i enlighet med hvad Kongl. Maj:t äskat, att dyrtidstillägg enligt förenämnda grunder måtte för innevarande år af flottans pensionskassas medel utgå till tjenstemän och vaktmästare vid samma kassa, samt att å extra stat för år 1901 anvisa såsom förslagsanslag erforderliga medel.

Herr Kardell: Herr talman! Då ingen norrländing yttrat sig i frågan, skall jag be att få säga några få ord i densamma.

Utskottet säger till en början, att den inträdda höjningen i lefnadskostnaderna i allmänhet icke är så stor. Det kan möjligen hända, att så är förhållandet i åtskilliga delar af landet, men hvad Norrland angår, är detta påstående icke riktigt. För någon tid sedan förelåg här till behandling statsutskottets utlåtande n:o 7, omfattande anslagen till civildepartementet. I detta utlåtande fans en af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län uppgjord tablå öfver prisen på åtskilliga lifsförnödenheter i Östersund åren 1889 och 1899. Utaf denna tablå framgick, att prisstegringen under dessa år uppgått till ej mindre än 29,18 procent; och jag kan försäkra, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i fråga om de nuvarande prisen ingalunda öfverdrifvit. Särskildt hvad angår artikeln ved, ber jag få nämna, att den sedan 1874 stigit högst betydligt.

Utskottet förmenar vidare, att den inträdda prisstegringen vore beroende på tillfälliga omständigheter och sålunda vore af öfvergående natur. Nej, det tror jag icke! Jag tror tvärtom, att den kommer att blifva konstant. Jag undrar, om man icke i viss mån kan ställa den i samband med det ekonomiska system, som för närvarande är rådande. På den frågan vill jag emellertid icke nu närmare inlåta mig, men ett faktum är, att en betydande prisstegring inträdt och att den antagligen länge kommer att fortfara.

Här har uttalats stora sympatier för elementarlärarne, och man har framhållit det svåra läge, i hvilket lärarne i de lägre lönegraderna befinna sig. Ja, detta är ju en alltför känd sak; men jag vill det oakadt icke för min del utbryta deras sak från sambandet med det allmänna och anser det icke heller vara principiellt riktigt. Ty det finnes andra kategorier statstjenare, som befinna sig i ett läge, som är fullt ut lika sorgligt som elementarlärarnas, exempelvis telegrafisterna.

Man har framhållit, att stora brister vidlåda den kongl. propositionen, enär, om den bifölles, vissa statens tjenstemän, som icke borde komma i åtnjutande af dyrtidstillägg, då erhöle sådant. Ja, det är sant, att för ett fåtal skulle detta blifva förhållandet. Men är det icke, såsom också hans excellens statsministern framhöll, bättre, att ett fåtal får för mycket, än att många hundrade eller tusende komma att fortfarande lida nöd? Här är ju fråga om att afhjelpa ett till-

fälligt behof, och då går det icke an att hänvisa till framtiden. Snar hjälp är dubbel hjälp. Om en person är i fara att drunkna, hjälper man honom icke med att tillropa honom: ligg qvar i vaken till i morgon, då skall jag draga upp dig. Vi böra i sådana fall icke uppskjuta till morgondagen, hvad vi kunna göra i dag.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Af hvad jag nu yttrat torde framgå, att jag helst skulle vilja yrka bifall till den kongl. propositionen. Jag skall emellertid icke framställa ett sådant yrkande nu, ty dertill kan nytt tillfälle gifvas längre fram, sedan man fått se, hvartill en återremiss kan leda. Skulle utskottet, om ärendet nu till detsamma återremitteras, vid en förnyad pröfning af frågan fortfarande endast hemställa om afslag å densamma, då kommer åtminstone jag för min del att längre fram yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition sådan den är.

För tillfället anhåller jag, herr talman, att få yrka återremiss.

Herr David Bergström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet i första rummet för att gifva ett ytterligare uttryck åt den önskan, att, när detta ärende kommer tillbaka till Riksdagen, det må vara beledsagadt af all den utredning, alla de upplysningar, som vederbörande embetsverk i detta ärende kunna förebbringa. Det är icke utan, att man på senare tiden förmärkt en tilltagande benägenhet hos regeringen att i viss mån sätta sig öfver grundlagens bud i paragraf 10 af regeringsformen om ärendenas beredning, innan de hos Konungen i statsrådet föredragas, och att här i landet etablera ett slags ministerstyrelse, som för vår författning är fullkomligt främmande. Det är ju en offentlig hemlighet, att det till och med inträffat, att när en myndighet i ett viktigt ärende — ja, nyligen i ett *mycket* viktigt ärende — afgifvit ett yttrande, så har denna myndighet under hand fått yttrandet tillbaka med föreläggande att inkomma med ett annat, som ginge i en alldeles motsatt riktning. — Detta var det ena.

Då statsutskottet har gifvit regeringen en anvisning att gå icke dyrtilläggs-, utan i stället lönerregleringsvägen, och om Riksdagens beslut skulle fattas i den riktningen, tillåter jag mig vidare att här framhålla önskvärdheten af att det i detta sammanhang också företages en utredning af, i huru stor utsträckning statens embetsverk begagna sig af extra ordinarie- och volontärsystemet, och detta såväl hvad beträffar betjentes som hvad beträffar embets- och tjenstemännens klass. Om t. ex. ett väl situeradt bolag skulle i någon större omfattning begagna sig af ett liknande arbetssystem, skulle det säkerligen komma att i hög grad drabbas af ogillande. Så mycket mer angeläget bör det vara för staten att icke locka till sig eller taga emot en mängd personer, som icke ha någon annan utsigt än att få gå och vänta i årtal, ja, i årtionden, innan de kunna erhålla en fastare ställning med fullt arbete och full lön. Jag behöfver icke här utlägga, hvilken inverkan ett dylikt system måste hafva på dessa personers uppfattning af den ordinarie statstjensten, när de sent omsider komma i besittning af en dylik tjenst.

I afseende å den föreliggande frågan vill jag för öfrigt, på grund

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

af hvad här under diskussionen blifvit yttradt, sluta mig till dem, som yrka återremiss.

Herr Larsson i Mörtlösa: Herr grefve och talman, mina herrar! Det har af en ärad talare på stockholmsbänken anförts, att man icke rimligtvis kunde begära af statsutskottet, att det under den tid af 4 månader, riksdagen varar, skall kunna utarbete ett nytt förslag i denna fråga. Med anledning deraf vill jag påpeka, att man ej heller rimligtvis kan begära, att statsutskottet skall på de återstående 6 veckornas riksdagstid kunna omarbete det föreliggande förslaget, allra helst en hel mängd andra ärenden hopa sig på statsutskottets bord. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! Ingen har ifrågasatt — allra minst den, som sjelf väckt förslaget och med hvilken vi instämt — att statsutskottet skulle företaga en omarbetning efter återremissen, utan vi ha uttryckligen förklarat och *predikat*, att vi med denna återremiss afse just det och det, som vi ha sagt. Derpå borde ingen vidare kunna misstaga sig.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; 3:o på bifall till det af herr Sjövall under öfverläggningen framställda förslag; 4:o på bifall till herr Ericssons i Ahlberga under öfverläggningen gjorda yrkande; samt 5:o på momentets återremitterande till utskottet. Herr talmannen ansåg förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till Kongl. Maj:ts framställning, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf, och sedan till kontraposition i denna votering antagits yrkandet på momentets återremitterande till utskottet, nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående moment a i statsutskottets förevarande utlåtande n:o 11 antager yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om nämnda moments återremitterande till utskottet.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 104 ja mot 108 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande af kammaren godkända lydelse:

Angående dyrtidstillägg åt en del tjenstemän och betjente. (Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i moment a af förvarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit att till utskottet återremittera nämnda moment.

I hufvudvoteringen afgåfvos 112 ja-röster mot 100 nej-röster; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b.

Bifölls jemväl.

Efter föredragning vidare af *mom. c.* anförde:

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag tror icke, att man behöfver anse min motion besvarad med det beslut, som Riksdagen fattat i första punkten, ty det är mycket tänkbart, att Riksdagens Andra Kammare kan vara villig att medgifva ett dyrtidstillägg åt de personer, för hvilka jag föreslagit ett sådant, äfven om kammaren icke har visat sig villig att gifva dyrtidstillägg åt dem, som hafva högre löneförmåner än de af mig föreslagna statstjenarne. Jag skall derfor be att få yrka bifall till min motion.

Denna går ut derpå, att de statstjenare, som hafva en årsinkomst af 1,000 kronor eller derunder, skola få ett dyrtidstillägg af 20 procent. Jag tror icke, att någon kan säga annat, än att dessa personer äro i stort behof af ett sådant tillägg.

När jag väckte min motion, tänkte jag närmast på de lägst aflönade jernvägsbetjente, såsom jag också sade i min motion, men jag ansåg mig icke böra stanna vid denna grupp, utan utsträckte förslaget till alla sådana kårer bland statstjenarne, som äro likställda med den förra.

I går talade jag med en stationskarl vid en jernvägsstation norr om Storvik. Han hade varit stationskarl i 12 år och var det nu på det 13:e året. Hans aflöning uppgick till 660 kronor förutom hyres- och beklädnadsbidrag, så att när han af sin aflöning afstått, hvad som skall afstås till pensionskassan, qvitterade han ut mellan 58 à 59 kronor i månaden. Han hade hustru och sju barn, så att familjen bestod af nio medlemmar. Af barnen var allenast den äldste sonen

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

så långt kommen, att han kunde bidraga något till familjens uppehälle. Han arbetade nemligen på en mekanisk verkstad och hade 8 öre i timmen. Om jag på familjemedlemmarne fördelar mannens inkomst, så blir det i ett för allt till husrum, mat, beklädnad, skatter, m. m. m. vid pass 20 öre per person om dagen. Ingen menniska kan väl anse det vara för mycket, om en sådan person finge 20 procents tillökning af lönen, så att hvarje medlem af familjen i stället för 20 öre hade 24 öre om dagen.

Man borde tänka på det, som herr Branting för en stund sedan framhöll med afseende å dessa lägst aflönade statstjenare, att man nemligen icke bör tvinga dem att taga några kanske förtviflade steg. Det sades visserligen, att när en sådan tjänst är ledig, är det många sökande till densamma. Ja, det är sant, men jag tror, att staten lika litet som den enskilde bör begagna sig af något sådant för att pressa ned lönevilkoren till det allra minsta möjliga. När det gäller enskilda personer, brukar man anse ett dylikt förfaringssätt otillbörligt, och ännu mer otillbörligt bör det anses vara, när det gäller staten.

Jag skall be att få lemna ett meddelande från en person, som tillhör en kår af statstjenare, som är likställd med jernvägsbetjente, nemligen tullbetjente. Det är en af dessa, som omtalar, huru en kustroddare i en stad i södra Sverige nu blifvit befordrad till vaktmästare och såsom sådan transporterad till en annan stad, äfven den i södra Sverige. Han har varit anställd i tullverkets tjänst under 19 år, deraf 10 år såsom ordinarie. Under dessa tio år har han haft 700 kronors lön, medan han nu får 900 kronor. Han hade just fått 800 kronors aflöning, då han nu erhöll befordran och transport. Med de 700 kronor, han dittills haft, skulle han försörja sin familj, bestående af hustru och tre barn. Följden blef den, att han invecklade sig i stora skulder, hvilka nu än ytterligare hafva ökats på grund af den flyttning han måst företaga. Det kan dock icke vara riktigt tillbörligt, att staten aflönar på ett sådant sätt. För hvarje affärsman, och så äfven för staten, är det af stor vikt, att de, som äro anställda i hans tjänst, göra sina åligganden med godt mod, ty den, som arbetar med godt mod, gör åtminstone i banko så mycket arbete som den, som skall arbeta under ständigt betryck och bekymmer för sin ekonomiska välfärd. Jag har tagit reda på, huru det förhåller sig med vaktmästarelönerna uti de förvaltande verken här i Stockholm. En person, som antages till extra ordinarie vaktmästare, får vanligen tjänstgöra en dag i veckan och får för detta 25 kronor till jul och 25 kronor till midsommar eller också på en gång till jul 50 kronor. Blir han inkallad till ordinarie tjänstgöring, får han vanligen 1 krona 50 öre, derest han icke lyckas bli anställd som vaktmästare vid någon af de komitéer, som sammanträda i Stockholm, ty då får han 2 kronor à 2,50 om dagen. Om han fortfar att tjänstgöra, kan han efter 10, 12 à 15 års, ja, ibland ända till 20 års tjänstgöring blifva ordinarie vaktmästare och har som sådan en lön af 800 kronor för de första fem åren. Derefter kan lönen bli förhöjd till 900 kronor, men dervid stannar han. Jag har här i min hand en lista på vaktmästarelönerna vid nästan samtliga verk i Stockholm, och af denna lista

framgår, att en vaktmästare måste stanna vid 900 kronor, såvida han ej kan blifva förste vaktmästare, då han får 1,100 kronor. Men det är endast få personer, som kunna bli förste vaktmästare.

Att betala alla en familjs utgifter med de 8 à 900 kronor, som de efter 15, 20 à 25 års tienstgöring som vaktmästare kommit upp till, är omöjligt. De måste därför se sig om efter arbete på annat håll, t. ex. såsom uppässare på kalas eller på restaurationer med mera dylikt, som för mången af dem kan vara ganska motbjudande.

Jag tycker mig hafva förnummit här inom kammaren ganska stora sympatier för det yrkande, som jag har gjort, och jag hoppas dess framgång.

Med anledning af en invändning, som jag hört mot mitt förslag, särskildt beträffande jernvägsbetjente, ber jag att få meddela följande utdrag ur en skrifvelse, som jag för en tid sedan fick från en vagnsmörjareförening: "Vid 1897 års riksdag erhöilo vi enligt Kongl. Maj:ts nådiga proposition lönen höjd med tvenne löneklasser, eller från 660 till 780 kronor; detta Riksdagens beslut helsades af oss alla med glädje och tacksamhet, ty nu hade vi fått vår länge närda önskan uppfylld att kunna ernå någon förbättring i vår knappa lön. Men glädjen var kort, ty på samma gång vi kommo på ny lönestat, reducerades våra milpenningar med en tredjedel, eller från 6 till 4 öre per 10 kilometer. Det var således att med den ena handen taga, hvad den andra gaf i löneförbättring. Naturligtvis är det bättre att hafva högre fast lön och mindre extra inkomst, men någon förbättring i vår ekonomi kunde det derigenom icke blifva."

De, som sändt mig brevet, uttala vissa förmodanden om, hvad som kan hafva varit orsaken till detta, men det tjenar ju till intet att här läsa upp det.

Att det är ett missförhållande i afseende å lönerna å ena sidan och arbetet och lefnadskostnaderna å den andra sidan, anhåller jag, att Andra Kammaren måtte gifva sitt erkännande åt genom att bifalla min motion, till hvilken jag därför ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Hammarlund*, *Nordström* i Stockholm, *Nyström*, *Arhusiander*, *Liljeholm*, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Thylander*, *Eriksson* i Jönköping, *Sjövall*, *Persson* i Arboga, *Öhngren*, *Styrlander*, *Broström*, *Johansson* i Öija, *Jansson* i Edsbäcken, och *Kvarnzelius*.

Herr Ivar Månsson: Jag kan icke tro, att någon af herrarne vill genom ett bifall till motionen gå den utredning i förväg, som redan är begärd genom beslutet under mom. a. Jag antager, att kammaren icke vill vidtaga en sådan åtgärd som att åt dessa statens tjenare, som hafva en årsinkomst af 1,000 kronor och derunder, utau vidare gifva ett så stort lönetillskott, som här har föreslagits, utau någon annan utredning än den, som förebragts i motionen. Jag hoppas, att denna fråga, liksom frågan om dyrtidstillägg åt öfriga statens tjenare, måtte utredas och sedan i ett sammanhang komma före här i Riksdagen. Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

*Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)*

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! I motsats till den siste ärade talaren både tror och hoppas jag, att kammaren måtte behjerta dessa smärre löntagares, man må säga, trängande nöd, hvilken i någon mån åtminstone skulle afhjelpas genom ett bifall till herr Waldenströms motion. Den utredning, som herr Ivar Månsson talade om, kan mycket väl komma sedan, och man kan då genom densamma få utredt, om äfven andra löntagare äro i ovilkorligt behof af dyrtidstillägg. Men jag kan icke förstå, att denna utredning behöfver utgöra något skäl för oss att icke bifalla det moderata yrkande, som i motionen framstälts, och som just afser dessa smärre löntagare, hvilka — jag tror ej, att ens herr Ivar Månsson vill påstå annat — icke kunna existera på den lön, de ha.

Jag hoppas och tror, som sagdt, att kammaren måtte behjerta detta och bifalla motionen, till hvilken jag yrkar bifall.

Herrar *Sundberg* och *Byström* instämde häruti.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Då jag instämt med min ärade granne i hans motion, ber jag ock att få instämma i hans nyss gjorda yrkande. Jag förmodar, att det är att försvara en hopplös position, men då denna är rättvisans och billighetens, anser jag mig böra göra det i allt fall.

I likhet med den siste ärade talaren kan jag icke förstå, att det behöfdes någon utredning för beslutandet af detta dyrtidstillägg. Man bör komma i håg, att det är ett *tillfälligt* dyrtidstillägg. Om sedan fråga blir om en löneroglering till förmån för de svagast aflönade statstjenarne, blir detta en senare omsorg, en fråga för sig.

Jag vill icke på något sätt vara sentimental, men jag vill dock stryka under, hvad en ärad talare på stockholmsbänken för en stund sedan sade: det är dunkelt för närvarande i många hem. Jag har sett och hört, hurusom många tårar i dessa dagar fäls af qvinnor och barn i städerna öfver grusade förhoppningar om litet mera värme under vintern, litet mera luft och ljus under sommaren. Och qvinnors och barns tårar äro en dålig barlast i statsskeppet. Jag vet väl, att sådana skäl icke tala mycket; men för att taga saken helt enkelt — skulle det vara så förskräckligt farligt att bryta med den så kallade konsekvensen eller systemet för en gång och hjälpa dem, hvilka för tillfället äro, såsom en talare på motsidan i Första Kammaren erkände, verkligt behöfvande? De, som äro behöfvande, de torde böra och kunna hjelpas.

Jag anhåller om bifall till herr Waldenströms motion.

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att denna motion går utöfver Kongl. Maj:ts förslag i ganska väsentlig mån, i det att här i motionen föreslagits 20 procent dyrtidstillägg äfven för dem, som ha fri bostad. Detta skulle således gälla alla dem, som vi under de sista åren och senast år 1898 voterat gemensamt om, såsom stationskarlar, banvakter och en hel del andra statstjenare, och i fråga om hvilka vi förklarar den

voterade aflöningen vara tillräcklig. Kan det verkligen vara kammarens mening att handla på sådant sätt? Jag vill icke tro det; och jag an- håller därför, att kammaren måtte ge sig tid, till dess man får närmare utreda saken.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Angående
dyrtidstillägg
åt en del
tjenstemän och
betjente.
(Forts.)

Herr Branting: Då herr Ivar Månsson för andra eller tredje gången upprepat, att det vore så olämpligt att höja lönen för jernvägs- betjente, därför att man voterat gemensamt om dessa löner och då var belåten med det vunna resultatet, ber jag att få erinra, att det resultat, hvartill man kom, innebar en betydlig nedsättning af de belopp, de sjelfva från början önskat, och att vi först genom mycket afsevärda prutningar kommo till de voterade beloppen. Jag har endast velat återkalla detta i herrarnes minne, på det att herr Ivar Månssons uttalande ej måtte stå oemotsagdt.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Den ärade talaren från Söder- hamn yttrade, att det af honom gjorda yrkandet vore fast hopplöst. För min del vill jag dock icke tro detta. Skulle det väl vara — jag begagnar ogera uttrycket ovärdigt, men skulle det väl vara denna kammare ovärdigt att fatta ett sådant beslut som det, motionären före- slagit. Första Kammaran har icke tagit hänsyn till de små löntagarne eller till de kraf, som uppstått från regeringens sida. Nu är detta motionärens förslag speciellt afsedt för de små löntagarne. Det före- faller då, som om ett beslut om bifall till detta förslag borde vara något, som kunde tilltala Andra Kammarans män. Man bör ju gerna komma i håg, att, såsom flere talare här påpekat, genom ett beviljande af detta dyrtidstillägg en hel del af dem, som lefva i de knappaste omständigheterna, under de mest ömmande förhållanden, skulle blifva hjälpta — jag tänker exempelvis på telegrafisterna och flera andra, som sitta med hvad jag under nuvarande förhållanden nästan skulle vilja kalla svältlöner.

De skulle dock se sina förhållanden i någon mån förbättrade, om Andra Kammaran bifölle motionen, ty det vore ju att hoppas, att, om saken blefve bragt till gemensam votering, åtminstone en del af Första Kammarans ledamöter skulle inse det berättigade i den önskan, som denna motion förfäktar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Walden- ströms motion.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Södertelje.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den af herr Waldenström i ämnet väckta motionen. Herr tal- mannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja be- svarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. c. af förvarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit den af herr Waldenström i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 100 ja, mot 86 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Afgåfvos följande nya motioner, nemligen af:

herrar *J. Sjöberg* och *W. Bengtsson* i Häradsköp, n:o 170, om skrifvelse till Kongl. Maj:t om tillägg till 9 § i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.; och

herrar *A. Hedin* och *David Bergström*, n:o 171, om formen för Riksdagens beslut angående Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om minderåriges och qvinnors användande till arbete i industriellt yrke.

Dessa motioner begärdes på bordet och bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,7 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.